

ARAŞTIRMA
ENSTİTÜSÜ YAYINLARI (1)

EKONOMİK RAPOR 1978

DİSK Araştırma Enstitüsü Yayınları: I
Cinnah Cad.35/4 Çankaya/ANKARA
Tel: 28 52 88

EKONOMİK RAPOR 1978

Haziran 1979/Ankara

Dizgi, baskı: EM-AŞ, DİSK/Genel-İş
Veb Ofset Tesisleri Son Baskı Tarihi: 21/6/1979

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
SUNUŞ	3
ÖNSÖZ	5
DIŞ DÜNYADA EKONOMİK GELİŞMELER	7
1978 YILININ GENEL GÖRÜNÜMÜ	13
GELİR DAĞILIMINDAKİ DEĞİŞMELER	25
DEVLET BÜTÇESİ VE GELİR DAĞILIMI	44
İŞSİZLİK VE İSTİHDAM	52
TÜRKİYE'DE ENFLASYON	62
SERMAYENİN VE EMEĞİN ÜCRET POLİTİKASI	72
YURT DIŞINA İŞÇİ GÖÇÜ ÜZERİNE	84
1979'UN GÖRÜNÜMÜ	90

SUNUŞ

Dünyanın başka yerlerinde olduğu gibi Türkiye'de de işçi ve emekçi sınıflar yararına ve toplumun genel olarak demokratikleşmesi yönünde hak ve özgürlük olarak ne kazanılmışsa işçi sınıfının verdiği devamlı ve ısrarlı sınıf savaşımı sayesinde kazanılmıştır. Egemen sınıfların şimdiye kadar kendiliğinden işçi sınıfına, kârından ve rahatından fedakarlıkta bulunmak anlamına gelecek olan, hiçbir ekonomik ve demokratik hak ve özgürlük tanıdığı görülmemiştir. Tersine, daha önce vermek zorunda kaldıklarını ilk fırsatta geri almanın devamlı özlemi ve arayışı içindedir. Bundan ötürüdür ki, işçi sınıfının savaşımında bir an için bile olsun duraksamaya ya da ihmale yer yoktur.

DİSK, işçisınıfımızın devrimci, ilerici sendikal örgütü olarak, bu konuda kendine düşen görevi kurulduğu günden beri başarı ile yerine getirmiştir, bundan sonra da getirmekte devam edeceğinden hiç kimse kuşku duymamalıdır. Kuşku duyulmaması gereken diğer bir husus da, DİSK'in bu savaşımını işçi sınıfının bilimi ışığında, onun gösterdiği doğrultuda yürütmeye devam edeceği ve bunu daha da geliştirip pekiştireceğidir.

Çünkü temel inanç ve görüşümüz odur ki, işçi sınıfı, savaşımını ancak işçi sınıfının bilimi ışığında doğru bir biçimde sürdürebilir ve gene ancak onun ışığında sosyalizmin savaşımsız sömürsüz aydınlık dünyasına erişebilir.

Türkiye'de bugün sınıfsavaşımının ulaştığı boyutlar ve bu arada sendikal bir örgüt olarak DİSK'e düşen büyük görevler, şimdiye kadar örgüt bünyemizde dağınık bir biçimde sürdürülen bilimsel çalışmaların bir yerde toplanmasını ve kurumsallaştırılarak genişletilmesi gerektiğini bir sorun olarak karşımıza çıkarmıştır. İşte geçen yıl Ankara'da kurulmuş olan DİSK Araştırma Enstitüsü, bizim bu soruna getirdiğimiz çözüm olmuştur.

Enstitünün görevi, ülke sorunlarını işçi sınıfı açısından araştırıp değerlendirerek, kamu oyunu aydınlatmak ve DİSK'e çalışmalarında ve eylemlerinde yardımcı olmaktır.

Elimizdeki bu rapor, Enstitünün, yayınlayarak kamuoyuna da sunmuş olduğu ilk çalışmasıdır. Bunu daha nicelerinin bir habercisi olarak işçi kardeşlerimize ve tüm kamuoyumuza kıvançla sunuyoruz.

Abdullah BAŞTÜRK
DİSK Genel Başkanı

ÖNSÖZ

Türkiye'nin bir süredir içinde bulunduğu bunalım hem dünya kapitalist sistemine bağımlı olmaktan kaynaklanmaktadır, hem de, aynı zamanda, bu sistemin genel bunalımının bir parçası ve uzantısıdır. Bunalımın sadece ekonomik alanda kalmayıp, sosyal ve politik boyutlar da kazanmış olmasının temel nedeni budur. Bu nedenle, bugünkü kapitalist sistem içinde kalarak, bunalıma kesin ve kalıcı çözümler getirilemez. Getirilecek bütün çözümler, bunalımı hafifletseler bile, köksüz ve geçici olmaya mahkûmdurlar. Bunalımın ve genel olarak ülke sorunlarının gerçekten kesin ve kalıcı çözüme kavuşturulması, ancak, ülkenin içerde ve dışarda kapitalist sistemden kurtarılıp sosyalist bir gelişme yoluna girmesiyle olanaklıdır. Raporumuzdaki çözümlenme ve açıklamalarımız bu temel görüş açısından değerlendirilmeli ve yorumlanmalıdır.

Mart 1979

DIŞ DÜNYADA EKONOMİK GELİŞMELER

Emperyalizm çağında kapitalizm genel bunalıma girmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında kapitalist dünya ekonomisinin devresel bunalımları ise savaş öncesine kıyasla daha kısa aralıklarla tekrarlanmaktadır. Ortalama 3-4 yıl süren bir canlanma ve genişleme dönemini yine bu uzunlukta bir daralma ve bunalım dönemi izlemektedir. Kapitalist sistem son devresel bunalımını 1973-75 yıllarında yaşadı. 1976 ve 1977 yıllarında tekrar başlayan canlanmaya rağmen, bugün henüz bunalımın etkilerinden tamamen kurtulmuş değildir. Tablo 1'den izleneceği üzere, kapitalist gelişmiş

Tablo 1
Gayri Safi Yurtiçi Üretimin Ortalama Yıllık
Gerçek Büyüme Hızı
(1975 Fiyatlarıyla, % olarak)

	1960-70	1970-75
AZGELİŞMİŞ ÜLKELER	5.5	5.9
Düşük Gelirli Asya Ülkeleri	2.4	3.9
Düşük Gelirli Afrika Ül.	4.3	2.8
Orta Gelirli Azgelişmiş Ül.	6.3	6.4
GELİŞMİŞ ÜLKELER	4.9	2.8
Kuzey Amerika	4.0	2.4
Japonya ve Okyanusya	9.4	5.0
Batı ve Kuzey Avrupa	4.7	2.5
SOSYALİST ÜLKELER	6.8	6.4

Kaynak: Dünya Bankası, World Development Report, 1978,s.13, 27

ülkelerin istisnasız tümü 1970'lerde ancak 1960'lardakinin yarısı büyüklüğünde bir büyüme hızı gerçekleştirmişlerdir. Sosyalist ülkeler ve bir kısım az gelişmiş ülkeler bakımından ise 1970'ler ve 1960'lardaki büyüme hızları açısından aralarında farklılık yoktur.

Kapitalist sistemin 1970'lerdeki bunalımında her ne kadar petrol fiyatlarındaki büyük artışın önemli bir payı varsa da, bunalım sadece buna bağlanamaz. 1973'ün başlarında petrol zammından önce birçok kapitalist ekonomide bunalma giriş eğilimi zaten başlamış bulunmaktaydı.

Bugün de kapitalist sistem 1973-75 bunalımının etkisinden çıkmış değildir, 1978'de gerçekleştirilen büyüme hızları 1960'lardakinin oldukça altındadır. Özellikle ABD ekonomisinin yeni bir durgun dönemin eşiğinde olduğu görülmektedir.

Günümüzde kapitalist bunalımın daha öncekilerden önemli bir farkı enflasyonla işsizliğin bir arada görülmesidir. **Durgunluk içinde enflasyon** (stagflasyon) denilen bu durum, tekeli kapitalizmin günümüzde ulaştığı aşamanın ilginç bir özelliği olmaktadır. Kapitalist ülkelerin bir çoğunda % 10 civarında bir enflasyon hızı ve % 6-8 civarında bir işsizlik oranı aynı anda hüküm sürmektedir. Yani, bu ekonomilerde, kapitalistler talep artışlarına ayak uyduracak bir birikim hızı tutturamamaktadırlar. Sonuçta, bir yandan enflasyon olurken, diğer yandan da sistem, isteyen herkesin çalışabileceği kadar iş alanı yaratamamaktadır.

Günümüzde kapitalist bunalımın "enflasyon içinde işsizlik" şeklinde ortaya çıkmasının ana kaynağı, kapitalist üretimin anarşik niteliği, plansızlıktan ileri gelen endüstriler-arası büyüme dengesizlikleridir. Bugün kapitalist ülkelerde hizmet sektörleri maddi mal üreten sektörlerle kıyasla daha hızlı bir gelişme içindedir. İşgücünün gittikçe artan bir oranı üretken olmayan kısır faaliyetlere kaymaktadır. Sektörler-arası dengesiz gelişim yanında şunlar da enflasyon-işsizlik şeklindeki yeni kapitalist buhranın ortaya çıkmasında etken olmaktadır:

- Enflasyon içinde işsizlik her ne kadar bir noktadan sonra kapitalist sistem için önemli bir sorun ise de, bunlar, aynı zamanda kapitalistler açısından ayrı işlevler yüklenmiş iki araçtır. Kapitalist-

er enflasyonu, gerçek ücretleri düşürmek, gelir dağılımını kendi yararlarına değiştirmek için bir araç olarak kullanmaktadırlar. Yine işsizliğin belli bir düzeyde tutulmasında da kapitalist sınıfın büyük yararları vardır. Sürekli bir işsizler ordusunun varlığı, işçiler arası rekabeti artıracak, ücret artış taleplerini ve grevleri azaltacaktır. Tam istihdam, hiç bir zaman burjuvazinin amacı olmamıştır.

- Günümüz kapitalizminde, tekellerin birbirleriyle fiyat rekabetine girmemeleri, belli bir kâr oranını sağlayacak şekilde fiyat politikası izlemeleri de enflasyon-işsizlik bunalımında etken olmaktadır. Milli gelirdeki payını düşürmemek veya artırmak için kapitalist sınıf üretim maliyetlerinde meydana gelen tüm yükselmeleri aynen fiyatlara yansıtmakta, böylece enflasyon sürecinin devamlılığını sağlamaktadır.

- Günümüzde kapitalist devletin önemli bir satın alıcı olarak piyasaya girmiş olması ve devletin açık bütçe politikası ile yarattığı talep, planlı bir arz artırıcı politikayla desteklenmediği için, enflasyona işsizliğin bir arada görülmesi gibi çelişik bir durumun oluşmasında etkili olmaktadır.

- Özellikle ABD ekonomisinde sermaye birikiminin (yatırımların) talep cephesindeki yükselişleri izleyememesinin bir diğer nedeni de, bu ekonomide firmaların bireysel tasarrufları eskisi kadar kolay toplayamamalarıdır. Şirketlerin hisse senedi satışları yoluyla toplandıkları fonlar son yıllarda oldukça azalmıştır. Bu fonların azalması, şirketlerin kredilere yönelmesi sonucunu doğurmuş, yatırımların finansmanında kredilerin yeri artmıştır. Buna bağlı olarak da, artığın kâr ve faiz arasındaki bölüşümü faiz lehine değiştirmiştir. Kârların artığın bölüşümündeki payının düşmesi, yatırımların azalması sonucunu doğurmuştur.

Diğer yanda, sosyalist ekonomiler, kapitalist ekonominin içine düştüğü bunalımları yaşamadan, istikrarlı bir şekilde gelişimlerini sürdürmektedirler. Sosyalist ekonomilerde işsizlik, enflasyon gibi sistemin işleyişini aksatıcı sorunlarla karşılaşılmamaktadır.

Gelişmiş kapitalist ekonomilerde kısaca özetlenen bu gelişmeler

olurken, az gelişmiş ülkelerde gelişmiş kapitalist ülkelerle olan ekonomik ilişkilerinde eşitsiz değişime karşı ilk kıpırdanışlar 1955'te Bandung (Endonezya) Asya-Afrika Konferansında görülmüştür. Az gelişmiş ülkeler yatırımlar, ticaret, teknoloji, borçlar vb. gibi yollarla ülkelerinden kapitalist ülkelere olan kaynak aktarımının büyüklüğü karşısında bazı önlemler almayı ve yaratılan ulusal artığı ülke içinde tutarak, daha hızlı ve daha az bağımlı bir gelişme ve kalkınma sürecine girmeyi amaçlıyorlardı.

1974 yılında, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu "Yeni Bir Ekonomik Düzenin Kurulması Eyleminin Bildiri ve Programı" adlı belgeyi kabul etti. Son toplantısı 1978 yazında Türkiye'de yapılan, bu yeni düzen ve yeni kalkınma stratejisi tartışmalarının ana noktaları şöyle özetlenebilir:

- Az gelişmiş ülkeler kendi kaynaklarına dayanan öz-güvenli bir kalkınma modeli seçeceklerdir.

- Üçüncü dünya ülkeleri kendi aralarındaki dayanışmayı kuvvetlendirecekler ve kollektif öz-güveni gerçekleştireceklerdir.

- Uluslararası ekonomik ilişkilerde hammadde fiyatlarının yükseltilmesi, doğal kaynakların denetiminin sağlanması, gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkelere gelen yapım sanayi ürünlerine yasak koymamaları, teknolojik gelişmenin aktarımının hızlandırılması ve denetimi, dışsattım gelirlerinin kararlılığının sağlanması yolunda çalışacaklardır.

Az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere akan ucuz hammadde ve madenlerin kapita izmin yükselişinde çok önemli bir yer işgal ettiği açıktır. OPEC (Petro. İhraç Eden Ülkeler Örgütü) deneyimi göstermiştir ki, az gelişmiş ülkelerin, yatırım malları üretiminde tekel durumunda bulunan ileri kapitalist ülkeler karşısında kendi dışsattım malları ile ilgili olarak kendi tekel örgütlerini kurmaları dünyada gelir bölüşümünü önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Nitekim batının, Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen (YUED) tartışmaları karşısında aldıkları kuşkulu tavır bunun doğruluğunu göstermektedir. Ancak, özellikle uzun dönemli sonuçları açısından, bu reform çabalarının fazla abartılmaması, hayale kapılmaması ve diplomatik çabalarla dünya kapitalist sisteminin yasalarının tersine çevrilebileceğinin

sınılmaması gerekir. Kaldı ki, bu yeni kalkınma ve uluslararası düzen tartışmaları, konuya sınıfsal açıdan bakıldığında, önemli gerici unsurlar da içermektedir. Bunların vurgulanması, açığa çıkarılması gerekmektedir.

YUED reformu, kapitalist dünya sistemi içinde kalınarak, ancak diplomatik yolla yeni bir iş bölümü yaratılarak kalkınılabileceğini savunmaktadır. Sosyalist düzenin, kapitalist kalkınma yöntemine kıyasla çok daha hızlı ve emin bir kalkınma sağladığı defalarca kanıtlanmış olmasına rağmen, bilinmemelikten gelinmektedir. Sosyalist devrimler ve ulusal kurtuluş mücadeleleri çağında hâlâ kapitalizmin bağrında yeni işbölümleri yeni seçenekler aramak ilercici görünümüne rağmen gericilikten başka bir şey olamaz. Kaldı ki, bugün az gelişmiş ülkelerin önemli bir kısmında faşist yönetimler işbaşındadır. Bu yönetici sınıfların dünya kapitalist sistemi ile çok sıkı bağları vardır. Uluslararası şirketlerle yerli burjuvaziler ortaklık halinde çalışmaktadır. Bu gerçekler dikkate alındığında, YUED tartışmalarının, olsa olsa dünya işçi sınıfının ürettiği artığın batı ve az gelişmiş ülke burjuvazileri arasında bir yeniden paylaşım çekişmesi olduğu, bunun ötesinde köklü bir şey söylemediği görülür. Nitekim OPEC üyesi çeşitli Orta Doğu ülkelerinin petrol gelirlerinin silahlanmaya, (İran'da yakın zamana kadar görüldüğü üzere bu silahlar petrolün sahibi halka karşı kullanılmıştır.) ve yönetici sınıfların lüks tüketimine harcadığını, harcanmayan kısmın ise yeniden batıya kredi olarak döndüğünü görüyoruz.

Kapitalist dünya sistemi içinde kalınarak bir az gelişmiş ülkenin gelişmiş kapitalist ülkelere düzeyine ulaşması olanaksızdır. Uluslararası sömürü, ticarete eşitsiz değişim olmasa bile, az gelişmiş ülkelerin iç sınıfsal yapıları hızlı bir kalkınmaya olanak vermez. Yatırımlar kâr ölçütüne göre yapıldığı için, bu ülkelerde sanayileşme ister istemez varlıklı azınlığın lüks tüketimini karşılama işlevini üstlenecek, tüketim sanayii ağırlık kazanacak, bu ise toplumun köklü bir dönüşümünü gerçekleştiremeyecektir. Kaldı ki, bu ülkelerde gelir dağılımı oldukça bozuk olduğu için kalkınmanın yükü geniş halk kitlelerine yüklenecek, meyvalarından ise varlıklı azınlık yararlanacaktır. Yani, sınıfsal bölüşüm dikkate alınmaksızın tek başına kalkınmanın tüm bir ulus için yeterli bir hedef olabileceği söylenemez.

Bütün bu nedenlerden ötürü, YUED az gelişmiş ülkelerin sorunları için bir çözüm yolu olmayıp, bu ülkelerin ekonomik ve toplumsal kurtuluşu ancak emperyalist-kapitalist sistemin dışına çıkılmasıyla olanaklıdır.

1978 YILININ GENEL GÖRÜNÜMÜ

Türkiye 1978'de, ekonomik bakımdan tarihinin en bunalımlı yıllarından birini yaşamıştır. Bunalım bir taraftan hızlı bir enflasyon, diğer taraftan da şiddetli bir döviz kıtlığı biçiminde kendisini göstermektedir. Gerek enflasyonun gerekse döviz kıtlığının kökleri geçmiş yıllara uzanmakta ve esas olarak, Türkiye'deki egemen kapitalist düzenden ve onun giderek emperyalizme daha çok bağımlılaşmasından kaynaklanmaktadır.

Gerçekten, bilindiği gibi dünyamız **kapitalist** ve **sosyalist** olmak üzere iki büyük sisteme ayrılmış bulunmaktadır. Türkiye ötedenberi bunlardan kapitalist dünya sistemi içinde yer almış olan bir ülkedir. Bu demektir ki, Türkiye gelişmesini ancak bu sistem içinde, bu sistemin işbölümüne uyarak, yani sistemle gittikçe daha çok bütünleşerek yürütmek zorundadır. Nitekim böyle olmuş ve Türkiye bugünkü gelişmişlik düzeyine kapitalist dünyanın işbölümüne daha çok katılarak, yani sistemle karşılıklı bağılılığı daha çok artırarak gerçekleştirmiştir. Bu karşılıklı bağıllık dengeli olduğu, yani dışardan alınması zorunlu mal ve hizmetleri ödemeye yetecek kadar dışarıya mal ve hizmet satılabildiği (döviz kazanılabildiği) sürece sorun yoktur. Fakat bu denge bozulup ülkenin döviz gereksinimi kendi döviz kazancıyla karşılanamaz duruma gelince, söz konusu karşılıklı ilişki, tek yanlı bağıllığa dönüşür ve ülke erişmiş olduğu ekonomik faaliyet hacmini, (gelişmişlik düzeyini) devam ettirmek olanağını yitirir. Diğer bir deyişle, böyle bir ödeme yetersizliği, devamlı olmak koşulu ile, ülkenin sistem içindeki işbölümüne o düzeyde katılmasının olanaksız olduğunu gösterir. **Tablo 1**

Özellikle 1970'den beri Türkiye'deki gelişmeler bu gerçeği doğrulayan (sergileyen) iyi bir örnek olmuştur. Gerçekten 70'li yılların başlarında ülkede dışarıya çok bağlı montajcı nitelikte hızlı bir sanayileşme gerçekleştirilmiştir. Öyle ki, bu nedenle dışalım 1970'de 1 milyar doların altında iken, 1973 de 2 milyar ve 1977'de de 6 milyar dolara çıkarak 6 mislinden fazla bir artış göstermiştir. Aynı dönemde dışalım fiyatlarındaki artış 3 kattan az olduğuna göre, dışalım artışı, gerçek olarak, gene de 2 kattan fazla olmuştur. Buna karşılık ülkenin döviz kazancı dışarıdaki ve işçi dövizlerindeki artış nedeniyle dışarıdaki artışı izleyebilmiş, fakat 1974'ten itibaren, akaryakıt fiyatlarındaki büyük artışın da etkisiyle dışarıdaki büyük sıçramanın gerisinde kalmıştır. Böylece 1974'ten itibaren, o zamana kadar birikmiş olan döviz rezervleri hızla erimeye başlamış ve giderek dışalımın büyük kısmı kısa dönemli borçlanmalarla (DÇM gibi) yürütülmüştür. 1977'nin ortalarında artık ülke iflasın eşğine gelmiş bulunuyordu. Hükümet, zamanın Başbakanı'nın deyimi ile "70 sente muhtaç" duruma düşmüş; yurt dışındaki memurlarının maaşlarını ödemekte bile güçlük çeker olmuştur. **Tablo 2**

Tablo 2
Dış Ticaret İndeksleri
(1968 = 100)
(Dolar değerleri kullanılmıştır.)

Yıllar	Dışsatım Fiyat	Dışalım Fiyat	Dış Tic. Hadleri
1968	100.0	100.0	100.0
1969	100.5	101.4	99.1
1970	99.2	102.5	96.8
1971	106.6	109.2	97.6
1972	116.8	112.5	103.8
1973	145.3	136.6	106.4
1974	191.5	226.4	84.6
1975	192.0	252.6	76.0
1976	197.8	242.3	81.6
1977	211.1	274.6	76.9

Kaynak: Ticaret Bakanlığı.

Bu durum üzerine 2. MC Hükümeti Ağustos sonlarında yardım için emperyalizmin mali örgütü Uluslararası Para Fonu'na (IMF'ye)

Tablo 1
Yeni Ödemeler Dengesi
(Milyon Dolar)

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978*
I-Çerçilemeler									
A. Dış Ticaret									
1. İhracat	588	677	885	1.317	1.532	1.401	1.960	1.753	2.288
2. İthalat	-948	-1.171	-1.563	-2.086	-3.778	-4.739	-5.129	-5.796	-4.599
Dış Ticaret Dengesi	-360	-494	-678	-769	-2.246	-3.338	-3.169	-4.043	-2.311
B. Görmeyen Kalemler									
1. Dış Borç Faiz Ödemeleri	-47	-47	62	59	102	124	217	320	399
2. Turizm ve Dış Sey. (net)	4	21	44	78	42	46	27	64	145
3. İlgeli Gelirleri	273	471	740	1.88	1.426	1.312	983	982	983
4. Kâr Transferleri	-33	-36	35	85	71	-36	83	116	47
5. Proje Kredi Hız Ödeme.	-30	-32	35	24	-17	15	15	60	56
6. Diğer Görünmey. (net)	14	2	-12	92	222	287	212	224	254
C. Enflasyonun Kalemleri (net)	181	379	640	30	1.235	1.435	853	646	880
C. Enflasyonun Kalemleri (net)	8	6	30	18	27	23	15	12	3
Cari İşlemler Dengesi	-171	-109	8	484	-719	-1.880	-2.301	-3.385	-1.428
II-Sermaye Hareketleri									
1. Dış Borç Ödemeleri	-158	91	235	72	126	118	119	214	199
2. Gıda İthalatı TL.	88	85	16	—	—	—	—	—	—
3. Özel Yabancı Sermaye	58	45	43	79	88	153	27	67	47
4. Proje Kredis	179	219	222	328	237	381	608	499	497
5. Bedelsiz İthalat	34	27	39	50	58	98	135	103	120
6. Program Kredileri	217	89	73	48	33	6	6	3	110
7. Diğer Ser. Hareketleri	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sermaye Hareketleri Dengesi	413	344	160	433	290	520	197	710	490
Genel Denge	242	235	152	917	429	-1.360	-1.447	-2.217	-363
III-Rezerv Hareketleri (+ azalış)	-233	345	574	728	354	487	148	566	163
IV-Özel Ceviz Hakları Kullanma	18	11	18	—	—	243	148	—	179
V-Kısa Vadeli Sermaye Hareketi.	—	—	—	224	63	939	1.895	2.284	558
VI-Net Hata ve Noksan	-27	99	27	35	138	309	448	633	211

*T.C. Merkez Bankası, 1978 Yıllık Rapor, Cilt: 42.

Kaynak: Maliye Bakanlığı, 1978 Yıllık Ekonomik Rapor, s.41.

başvurmuş ve Eylül başlarından itibaren onun önerdiği "istikrar programı"nı uygulamaya başlamıştı. Bu program gereğince % 10 oranında bir devalüasyon yapılmış ve ayrıca tekel maddelerinin ve KİT ürünlerinin fiyatları önemli ölçülerde artırılmıştı. Fakat 2. MC Hükümeti, iç bütünlükten yoksun olmasından ötürü, ne IMF'nin "istikrar programı" ne de başka bir programı tutarlı bir biçimde uygulayamamıştır. Bu yüzden alınmış olan önlemler, beklenenin tam tersine, enflasyonu daha az hızlandırmış, döviz darboğazına da hiç bir çözümler getirememiştir.

Böylece, 1978 başında 2. MC çöküp, yerine CHP ağırlıklı şimdiki Ecevit Hükümeti işbaşına geçtiği zaman, ekonomik bunalım, yani enflasyon ve döviz kıtlığı daha da ağırlaşmış olarak devam ediyordu.

Türkiye gibi gelişmekte olan bir kapitalist ülkenin, aynı düzen içinde kalarak, sorunlarını emperyalizme hiç başvurmadan, onun "yardım" ve "desteğini" almadan çözmesi olanaklı değildir. Nitekim sosyalistlerin, ilericilerin ötedenberi tekrar ede geldikleri bu gerçek, bugün içinde yaşadığımız olaylar tarafından bir kere daha doğrulanmıştır. CHP ağırlıklı Ecevit Hükümeti de, iktidara geldikten kısa bir süre sonra IMF'ye başvurmak ve ondan yardım istemek zorunda kalmıştır. Ancak Hükümet IMF'ye başvurmadan önce, IMF'nin 2.MC Hükümeti'ne yapmış olduğu öneriler doğrultusunda bazı önlemler almış, bazı hazırlıklara girişmiştir. Bunların ardından 1 Mart 1978 tarihinde yaptığı % 30 oranındaki devalüasyonla Hükümet, IMF ile görüşmeler öncesindeki ekonomik önlemlerini ve hazırlıklarını tamamlamış oluyordu. 6 Mart 1978'de başlayan görüşmeler, 24 Nisan 1978 tarihinde Hükümetin sunmuş olduğu "Niyet Mektubu"nun onaylanması ile tamamlanmıştır. Böylece Hükümet IMF'nin önerdiği "istikrar programı"nı kabul etmiş, IMF'de buna karşılık Türkiye'ye üç taksitte olmak üzere 450 milyon dolar kredi vermeyi yükümlenmiş olmaktadır. IMF, 1978 yılı içinde söz konusu 450 milyon doların ilk 2 dilimini yani 300 milyon doları ödemiştir. Oysa Türkiye'nin, 1978 Programında öngörülen 5 milyar dolarlık dışalım gereksinimini karşılamak ve vadesi gelmiş borçlarını ödeyebilmek için 2 milyar dolar civarında bir krediye gereksinimi vardır. Bu nedenle IMF'nin verdiği 300 milyon dolarlık kredi fazla bir anlam taşımamaktadır. Zaten IMF'nin vereceği krediden ziyade, Türkiye'nin kredi verilebilirliği hakkında yakacağı "yeşil ışık"ın önemli olduğu biliniyordu.

Fakat IMF varılan anlaşmaya, yani bütün önerilerinin esas olarak kabul edilmiş olmasına karşın beklenen "yeşil ışığı"nı yakmamıştır. Ayrıca Hükümet'in NATO dahil çeşitli uluslararası kuruluşlar ve devletler nezdinde yapmış olduğu girişimler de sonuç vermemiş, kredi kaynakları harekete getirilip çok büyük gereksinime duyulan "taze para" sağlanamamıştır. Diğer bir deyişle, silah ambargosu kalkmış ama kredi ambargosu bütün şiddetiyle sürdürülmüştür. Bu konuda tek olumlu gelişme borç ertelemeleri olmuştur. Yıl içinde 2 milyar doların üzerinde borç ertelenmiştir.

Hiç kuşku yoktur ki, bu durumun ekonomik olduğu kadar politik nedenleri de vardır. Kıbrıs sorunu, sosyalist ülkelerle ilişkiler ve ABD üsleri konusu bu nedenlerin başında gelmektedir. Öyle anlaşılıyor ki, emperyalizm Hükümet'i bu konularda istediği çizgiye getirebilmek için ekonomik baskı gücünü de kullanmaktadır. Nitekim bu konularda, yeterli güvence sağlandıktan ve özellikle İran olaylarından sonra 4 batılı ülkenin (ABD, B. Almanya, İngiltere ve Fransa'nın) devlet ve hükümet başkanları 1979 başlarında Guadeloupe Zirvesi'nde, sadece politik düşüncelerle Türkiye'ye ekonomik yardım yapılmasını kararlaştırmışlardır.

IMF'nin yeni hükümete önermiş olduğu "istikrar programı" daha önce 2. MC Hükümeti'ne önermiş olduğunun, esas olarak, aynıdır. Zaten IMF'nin yalnız Türkiye'ye değil fakat diğer bütün kapitalist üye ülkelere önerdiği istikrar programları -pek küçük farklarla- bir ürnektir. Bu nedenle IMF'nin önerdiği "istikrar programı"nın temel mantığını ve ana çizgilerini görmekte yarar vardır.

Ancak bundan önce IMF'nin niteliğini ve işlevini kısaca hatırlayalım. IMF, İkinci Dünya Savaşının sonlarına doğru, 1944'de Bretton Woods Anlaşması ile kurulması kararlaştırılmış olan iki uluslararası mali kuruluşun birisidir. Diğeri, bizim kısaca Dünya Bankası dediğimiz, Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankasıdır (İBRD). IMF'nin işlevi, emperyalist-kapitalist sistem içinde uluslararası ticaretin düzgün bir biçimde işlenmesini sağlamaktır. Bu amaçla uluslararası para ve ödemeler alanında bütün üyelerin uyacakları kurallar koyar. Ayrıca, geçici olarak dış ödeme güçlüğü çeken üyelerine kısa vadeli kredi vererek yardım eder. Üyenin ödeme güçlüğü sürekli yani izlediği ekonomi politikasının bir sonucu ise, IMF yapacağı yardımı, önerceği önlemlerin kabulü koşuluna bağlar.

Bugün Türkiye için böyle bir durum söz konusudur. Gerçi, çok defa, IMF'nin bizzat vereceği krediler miktar olarak o ülkenin gereksinimini karşılamaya yetecek kadar olmaz ama, bunun verilmiş olması diğer mali kuruluşlar ve ülkeler için bir "yeşil ışık" işlevi gördüğünden, büyük önem taşır.

Şimdi IMF'nin "istikrar programı"na dönebiliriz. Bu programın temel yaklaşımı şudur: "Bir ülkenin ödeme sıkıntısı çekmesinin nedeni kazandığından fazla tüketim ve yatırım harcaması yapması, yani kaldırmabileceğinden daha hızlı büyümek (kalkınmak) istemesidir. Bu nedenle söz konusu harcamalar kısılıp büyüme hızı gereği kadar düşürülünce enflasyon da, ödemeler güçlüğü (döviz kıtlığı) de ortadan kalkar ve ülke yeniden istikrara kavuşur. IMF'nin bu yaklaşımını, bir benzetme yapmak gerekirse, durumunu iyileştirmek için hem çalışıp hem okuyan birinin sıkıntılarına, okumaktan vazgeçmesini öğütleyerek çare bulmaya benzetebiliriz. Bu nedenle, IMF'nin bu temel yaklaşımını, kapitalist düzen veri olarak alınsa bile, gelişmekte olan bir ülkenin kabul etmesine olanak yoktur.

IMF'nin istikrar programı, başlıca şu önerileri içerir.

a. Devlet bütçesi açık vermeyecektir. Bunun için bir taraftan harcamalar kısılacak, diğer taraftan da vergiler artırılabilecektir. Hükümet bu öneri gereğince 1979 konsolide devlet bütçesini, 407 milyar lira gibi oldukça düşük bir düzeyde hazırlamıştır. Bir yıllık fiyat artışlarının % 50'nin üzerinde olacağı düşünülürse, bu bütçenin gerçek hizmet (harcama) gücününün 1978 bütçesinden daha az olduğu anlaşılır. Diğer taraftan bütçe gelirlerini artıracak olan vergi tasarısı henüz yasalaşmamıştır. Ve önerildiği içerikte yasalaşması da bir hayli güç görünmektedir.

b. KİT'ler açık vermeyecektir. Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin (KİT'lerin) devamlı açık vermeleri ve bu açıkların para basılarak karşılanması enflasyonu körükleyici bir öğedir. Bu nedenle KİT'lerin açık vermelerinin önlenmesi gereklidir. Bunun için yapılacak şey, KİT açıklarını kapatmak üzere, ürettikleri mal ve hizmetlerin fiyatlarına zam yapmaktır. Nitekim Hükümet, 1978 yılı içinde tekel ürünlerine, petrole ve çeşitli KİT mallarına önemli oranlarda zamlar yapmıştır.

c. Ücretler, maaşlar, taban fiyatları artırılabilmemelidir. Ücretler,

maaşlar ve taban fiyatları emekçi halkın gelirini ve dolayısıyla tüketim harcamalarını belirler. Tüketim harcamalarını kısmak için bunların artırılmaması, hiç değilse enflasyon oranında artırılmaması gereklidir. Hükümet bu öneri gereğince işçi ücretlerini denetim altında tutmak için "Toplumsal Anlaşma"yı ortaya atmıştır. DİSK bu anlaşmayı hiçbir zaman ve hiçbir yönüyle kabul etmemiştir. Taban fiyatları da gene bu öneri gereğince, oldukça düşük tutulmuştur. Yıl içinde memur maaşlarına yapılan zamlar da çok sınırlı kalmıştır. En az geçim indiriminin asgari ücret düzeyine çıkarılarak işçi ve memur tüm ücretlilere sağlanacağı vaadedilmiş olan gelir artışı da, vergi tasarısı hâlâ yasalaşmamış olduğu için gerçekleşmemiştir.

d. Türk Parası'nın dış değeri düşürülmeli yani devalüasyon yapılmalıdır. Devalüasyon, esas olarak, dışsatımı özendirici ve dışalımını kısıtlayıcı bir etki yapar. Ancak bugünkü koşullarda Türkiye'nin sorunu dışalım kısmak değildir. Çünkü dışalım, döviz yokluğundan ötürü, zaten gerektiğinden de fazla kısılmıştır. Bu nedenle IMF'nin devalüasyondan beklediği şey dışsatımı ve işçi dövizlerini özendirilmenin yanı sıra asıl iç talebi, özellikle yatırım talebini kısmasıdır. Hükümet bu öneri gereğince Mart başında ortalama % 30 oranında bir devalüasyon yapmıştır. Bu, 1970'den beri yapılan en büyük devalüasyon olmuştur. Ancak IMF yeni bir devalüasyon daha önermektedir. Öyle görünüyor ki, hükümet bu öneriyi de kabul edecektir.

e. Kredi ve para arzı sınırlanmalıdır. Yukardaki önlemlerin amaca hizmet edebilmeleri, yani toplam talep artışını kısıtlamaları için, kredilerin ve para arzının serbestçe artışına izin verilmemesi, bunlara uygun sınırlar konulması gereklidir. Bu nedenle IMF ile varılan anlaşma gereğince, Merkez Bankası kredilerine 3 aylık devreler itibarıyla çeşitli sınırlar konulmuştur. Ayrıca bankaların kredi verme (banka parası yaratma) olanaklarının kısıtlanması ve faiz hadlerinin yükseltilmesi de bu grup önlemler arasında girer. Hükümet bu öneriler gereğince 1978 başından itibaren para-kredi alanında daralma öngören bir politika uygulamış ve bunun sonucu olarak 1978'in ilk 9 ayında tüm parasal büyüklüklerdeki artış hızı 1977'ye göre daha düşük olmuştur. **Tablo 3**

Görüldüğü gibi, Hükümet IMF'nin istikrar programını esas

Tablo 3
Başlıca Para-Kredi Göstergelerinde
9 Aylık Değişim (%)

	1977	1978
Para Arzı	24.40	17.31
Emisyon	41.91	32.53
Mevduat	12.28	11.81
Banka Kredileri	14.19	10.78
Merkez Bankası Kredileri	57.07	20.47

Kaynak: Maliye Bakanlığı 1978 Yıllık Ekonomik Rapor, s.44.

olarak uygulamaya koymuştur. Fakat uygulama önerilen sertlikte yapılmadığı ve bir de, beklenen dış krediler verilmediği için umulan fiyat istikrarı sağlanamamıştır. Tablo 4'de, İstanbul geçinme indeksi aylar itibariyle 1977 ile karşılaştırılmalı olarak verilmiştir. Görüldüğü gibi, 1978'de yıllık ortalama fiyat artışı % 61,9 oranında olmuştur. Bu büyük bir artıştır.

Tablo 4
İstanbul Geçinme İndeksi
(1963 = 100)

Aylar	1977	1978	Artış (%)
Aralık	(464.2)	(681.3)	---
Ocak	467.3	708.5	51.6
Şubat	474.6	746.2	57.2
Mart	486.5	760.1	56.2
Nisan	492.3	782.8	59.0
Mayıs	500.3	823.3	64.6
Haziran	503.6	857.1	70.2
Temmuz	521.8	889.6	70.5
Ağustos	531.9	913.1	71.7
Eylül	570.8	954.1	67.2
Ekim	612.0	1000.2	63.4
Kasım	652.8	1031.7	58.0
Aralık	681.3	1049.0	53.9
Ort. Artış (%)	26.0	61.9	---

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, Konjonktür ve Yayın Müdürlüğü.

Tablo 5'de 1978 yılı dışsattım ve dışalım rakamları, 1977 yılı ile karşılaştırılmalı olarak verilmiştir. Tablodan anlaşılacağı üzere, 1 yıllık, dönemde ülke dışalımını, geçen yıla göre % 21 oranında ve 1,2

milyar dolar gerilemiştir. Buna karşılık aynı dönemde dışsattım % 31 oranında ve 535. milyon dolar artmıştır. Bu gelişmelerin sonucu olarak dış ticaret açığı da 4.0 milyar dolardan 2,3 milyar dolara inmiş, yani 1,7 milyar dolar gerilemiştir.

Tablo 5
Dış Ticaret Ocak/Aralık (1000) Dolar

	1977	1978	Fark	%
Dışalım	5.796.277	4.599.024	-1.197.253	-20.7
Dışsattım	1.753.025	2.288.163	+ 535.138	+30.5
Açık	4.043.252	2.310.861	-1.732.391	---

Kaynak: Ticaret Bakanlığı.

Dışalımdaki bu önemli daralma, bir taraftan yatırımların azalmasına diğer taraftan dışalma dayalı sanayilerin üretimlerini kısmalarına ve böylece mal kıtlıklarına ve işsizliğe neden olmaktadır. Tablodan anlaşılacağı üzere 1978 yılında, hâlâ 2,3 milyar dolarlık dış ticaret açığı verilebilmiştir. Bunun çok önemli bir kısmı dışalımda bulunanların şu ya da bu biçimde sağladıkları özel olanaklarla karşılanmıştır. Oysa, zamanla bu tür özel olanaklar giderek azalacaktır. Bu nedenle önümüzdeki aylarda önemli ölçülerde döviz kredileri bulunmaz ya da üretim yapısında köklü değişiklikler yapılarak döviz gereksinimi azaltılmazsa, 1979'da işsizliğin ve mal yokluklarının çok büyük boyutlara ulaşacağından şüphe etmemek gerekir.

IMF'nin önerileri doğrultusunda Hükümet'in uygulamaya koymuş olduğu önlemler daraltıcı etkilerini 1978 yılı içinde hemen göstermeye başlamıştır. Nitekim Devlet İstatistik Enstitüsü'nün Kasım'da yapmış olduğu son tahmine göre, Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) sabit fiyatlarla 1978 yılında ancak % 3 oranında artmıştır. Bu, Tablo 6'dan da anlaşılacağı üzere, geçen yıllara göre çok düşük bir artış oranıdır. Aynı oran 1977'de % 4, 1976'da ise % 7,7'dir.

Hele kalkınma ve büyümenin göstergesi olarak kişi, başına düşen ulusal gelir artışını alacak olursak durumun önemi daha çok ortaya çıkmaktadır. Gerçekten 1978'deki kişi başına ulusal gelir artışı yüzde yarımdan bile azdır (% 0.4). Oysa aynı oran 1977'de % 1,4 ve 1976'da % 5'tir. Tablo 7.

Tablo 6
Sektörlerin Gelişme Hızları
(Sabit Faktör Fiyatlarıyla)
(%)

Sektörler	1976+	1977	1978+ f
Tarım	7.6	-0.5	5.1
Sanayi	10.3	10.8	4.8
Hizmetler	8.6	5.9	4.6
GSYH	8.7	5.4	4.7
GSMH	7.7	4.0	3.0
+ Geçici			
+ + Kasım Tahmini			

Kaynak: Maliye Bakanlığı, Yıllık Ekonomik Rapor, 1978, s.3.

Tablo 7
Kişi Başına GSMH
(Sabit Fiyatlarıyla)

Yıllar	Miktar (TL.)	Artış Oranı (%)
1976	4.760	5.0
1977	4.826	1.4
1978	4.846	0.4

Kaynak: Maliye Bakanlığı, Yıllık Ekonomik Rapor, 1978, s.4.

Ekonomik istikrar sağlamak üzere, IMF önerileri doğrultusunda alınmakta olan kısıtlayıcı önlemlerin daha çok kamu kesimine -onun içinde de ticari ve sinai faaliyet alanlarına- yüklendiği gözden uzak tutulmamalıdır. Son zamanlarda büyük sermaye çevrelerinin bu konudaki duyarlılığı çok artmıştır. Böylece bir taşla iki kuş vurulmuş olacak, yani hem istikrar için gerekli kısıtlama yapılmış hem de bu kısıtlama kamu sektörü özellikle KİT'ler küçültülerek sağlanmış olacaktır.

Kapitalizm ekonomik bunalımların ve bundan kurtulma çabalarının, "istikrar programları"nın yükünü daima işçi ve diğer emekçi sınıfların sırtına yükler. Bu kapitalist düzenin yapısından ve işleyiş kurallarından gelen doğal bir sonuçtur. İçinde yaşadığımız bunalım döneminde de bu doğal sonucu açık bir biçimde görüyoruz.

Gerçekten 1978'de ülkedeki gelir dağılımı daha da bozulmuş, hızlı

fiyat artışları nedeniyle, özellikle işçi ve memur gibi ücretli sınıf ve tabakalar büyük gelir kayıplarına uğramışlardır. Elde sayısal bilgiler de olduğu için, bunu işçi ücretlerinde çok açık bir biçimde görmek olanağı vardır. Tablo 8'de SSK'ya bağlı işçilerin ücretleri ve İstanbul geçinme İndeksi aylar itibarıyla verilmiştir. Görüldüğü gibi Temmuz'a kadar ücretler % 17, fiyatlar ise % 31 oranında artmışlardır. İki oran arasındaki fark işçilerin gerçek satınalma güçlerindeki kaybı göstermektedir.

Tablo 8
Parasal ve Gerçek Ücretler
1978

Aylar	Parasal Ücretler (TL.)	Fiyatlar*	Gerçek Ücretler
Aralık (1977)	165.46	100.0	165.46
Ocak (1978)	180.50	104.0	173.56
Şubat	172.73	109.5	157.74
Mart	180.64	111.6	161.86
Nisan	186.15	114.9	162.01
Mayıs	181.35	120.8	150.12
Haziran	183.23	125.8	145.65
Temmuz	193.48	130.6	148.15
Artış (%)	16.9	30.6	-10.5

*İstanbul Geçinme İndeksi Aralık 1977=100 olarak düzenlenmiştir.

Kaynak: Maliye Bakanlığı, Yıllık Ekonomik Rapor, 1978, s.135

Memurlar için durum daha da kötüdür. 1978'in Temmuz'una kadar olan dönemde memur maaşlarında katsayı 12'den 14'e çıkarılarak, brüt olarak % 17 oranında bir yükselme sağlanmıştır. Yıl sonlarına doğru gösterge tablosunda yapılan değişiklikle sağlanmış olan maaş artışı da ancak ortalama % 10-15 civarında kalmıştır. Oysa yıl sonuna kadar fiyat artışları % 62'yi bulmuştur.

Küçük üretici emekçiler, yani küçük esnaf, zanaatkar (ve küçük köylüler) gelirlerini bir ölçüde enflasyona uydurmak olanağına sahip olduklarından, aynı dönemde ücretli emekçiler kadar büyük kayıplara uğramamışlardır. Genel olarak, bu böyle olmakla beraber,

bu emekçi kitlesini oluşturan çeşitli sınıf, tabaka ve gruplar arasında farklılıklar vardır. Örneğin taban fiyatı uygulamasına tabi tarım ürünlerinin üreticilerinin durumu işçi ve memur gibi ücretlilerin durumuna yakındır. Diğer taraftan kentlerdeki bir kısım esnaf ve zanaatkâr, bir taraftan rekabetin yoğunlaşması diğer taraftan finansman güçlükleri nedeniyle ezilmekte ve büyük kayıplara uğrayıp piyasadan çekilme zorunda kalmaktadırlar.

Bu sonuncu noktanın, yani bazı küçük üreticilerin -ki birçok hallerde bunlar bir hayli büyük de olabilirler- piyasadan çekilme zorunda kalmalarının doğal karşısı, bazı büyük üreticilerin daha da büyümeleridir. Örneğin, küçük bir mahalle bakkalının, 1978 yılı sonunda yılın başındaki mal stokuna sahip olabilmesi ve böylece aynı gerçek iş hacmini sürdürebilmesi için, elindeki sermayenin ve kullandığı kredilerin enflasyon oranında, yani % 60'dan fazla artmış olması gerekir. Oysa biliyoruz ki, "istikrar programı" gereğince banka kredilerinin artışı frenlenmiştir ve söz konusu bakkal yıl sonunda belki yıl başındaki kredisini bile almakta güçlük çekecektir. Buna karşılık büyük işletmeler, daha güvenceli oldukları için, banka kredileri içindeki paylarını daha da arttırabileceklerdir. Demek oluyor ki, içinde bulunduğumuz bunalm ve onu aşmak için alınmış olan daraltıcı önlemler, aynı zamanda büyük firmaların daha da büyümelerini, yani tekelleşmeyi hızlandıran bir işlev de görmektedir.

GELİR DAĞILIMINDA DEĞİŞMELER

Ülke ekonomisinin nasıl işlemekte olduğu, yani fiyat istikrarı, ödemeler dengesi, enerji durumu gibi konular ve gerçekleştirilen kalkınma hızının yüksek ya da alçak olması, hiç kuşkusuz, çok önemli sorunlardır. Fakat işçi ve diğer emekçi sınıflar bakımından bunlardan çok daha önemli olan şey, söz konusu dönemde, gelir dağılımında ne gibi değişiklikler olduğu sorunudur. Örneğin ülke ekonomisi hızla ve istikrar içinde gelişmiş fakat bu süreç içinde gelir dağılımı işçiler aleyhine değişmişse, bu istikrarın ve bu gelişmenin işçi sınıfı bakımından hiçbir anlamı ve değeri olmaz.

Sermaye çevrelerinin zaman zaman öne sürdükleri önce kalkınalm (pastayı büyütelim) sonra bunun adaletli bölüşümünü yaparız biçimindeki görüş temelinden yanlıştır. Çünkü bir kere pasta ister büyük olsun ister küçük olsun, adaletli bir biçimde paylaşılması son derece önemlidir. İnsanlar yaşadıkları sürenin her anında adaletli muamele görmek, adaletli bir ortam içinde bulunmak isterler. Kaldı ki, adaletli paylaşım pastanın büyütülmesi bakımından da önemlidir. Eğer pasta adaletli paylaşılacaksa herkes onu büyütme için çaba gösterir. Aksi halde emekçi halkta çalışma isteği kalmaz. Ashında, emekçiler açısından adaletli bir paylaşım sosyalist düzene geçildiği zaman sözkonusudur.

Bu nedenle işçi sınıfı açısından ekonomik olayları ve izlenen ekonomi politikasını, gelir dağılımı üzerindeki etkisi bakımından

değerlendirmek gerekmektedir. Bundan önceki bölümde 1978 yılının değerlendirilmesi yapılırken gelir dağılımına ve işçi ve diğer emekçi sınıfların kayıplarına kısaca değinmiştik. Bu bölümde konu daha uzun bir dönemde ve daha ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Böylece, öyle sanıyoruz ki, bunahımın en şiddetli olduğu son 2 yılda, işçi ve diğer emekçi sınıf ve tabakaların uğradıkları kayıplar daha açık bir biçimde ortaya konulmuş olacaktır.

Aşağıda 1970 yılındaki gelir dağılımı veri olarak alınmış ve işçi, memur ve köylülerin gelirlerinde o zamandan beri olan değişimler saptanmış ve bunlar gene aynı dönemdeki birey başına milli gelirdeki değişmelerle karşılaştırılmıştır. Böylece bu emekçi kitlelerin hem birarada hem de ayrı ayrı durumları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Elde hemen hiç veri olmadığı için küçük esnaf ve zanaatkarların gelirlerindeki değişimler ayrıca saptanamamıştır. Bunların gelirleri ile sermayedar sınıfın gelirleri bir kalıntı olarak düşünülmelidir.

I. İşçi Ücretleri

Elimizde işçi ücretleriyle ilgili 2 ayrı resmi kaynak vardır. Biri Sosyal Sigortalar Kurumu'nun (SSK) primini keşiği ücretlerle ilgili olarak yayınladığı istatistikler, diğeri de İmalat Sanayii sayım ve anketlerinde yayınlanmış olan bilgilerdir. Bu ikinci kaynaktan elde edilen bilgiler en son ancak 1976 yılına kadar geldiği halde, SSK'nın ücret serisi 1978'in Temmuz'una kadar yaklaşmaktadır. Bu nedenle aşağıda, esas olarak, SSK'nın yayınladığı istatistikler kullanılmıştır.

SSK, ücretin sadece sosyal sigortalar primi kesilen kısmını yayınlamakta, ikramiye, prim, fazla mesai, yakacak parası gibi yan ödemeleri kapsam dışı bırakmaktadır. Bu nedenle, bunların ücretlerin gerçek durumunu yansıtmadığı söylenebilir. Yani fiilen ödenen ücretler, miktar olarak SSK istatistiklerinde görünenlerden daha yüksektir. Bu böyle olmakla beraber, sigortaya bağlı ücretlerle yan ödemeler arasındaki oranın, incelenen devre boyunca sabit kaldığı, ya da hiç değilse, pek fazla değişmediği varsayılırsa, elimizdeki bu ücret serileri, ücretlerin miktarlarını değil ama, bunlardaki değişmelerin nasıl bir yol izlediklerini, artış mı yoksa azalış mı gösterdiklerini ve bunlardaki oranları doğru olarak hesaplamak olanağı verirler.

Aşağıda 9, 10 ve 11 numaralı tablolarda, SSK'ya bağlı işyerlerinde çalışan işçilerin ortalama günlük brüt ve net gerçek ücretleri hem toplam hem de kamu ve özel sektörlere ayrılmış olarak, 1970'den beri ayrı ayrı gösterilmiştir. Gerçek ücretler, carî ücretler, Ticaret Bakanlığı İstanbul geçinme indeksine bölünerek, net ücretler de brüt ücretlerden sigorta primi ve vergiler düşülerek bulunmuşlardır.

Tabloların incelenmesinden anlaşılacağı üzere kamu kesimi ücretleri özel kesim ücretlerinden daha yüksektir. Üstelik bu fark dönem boyunca azalmamış, hatta brüt olarak 1970'de % 18'den 1977'de % 38'e çıkmıştır. Bunun önemli bir nedeni dar anlamda işçi tanımına girmeyecek olan yüksek ücretli sigortalı oranının kamu sektöründe daha yüksek oluşudur. Bir bu, bir de özel sektörde çalışan işçilerin kamu sektöründe çalışanlardan daha çok (1977'de 2 katına yakın) olmaları nedeniyle, özel sektör ücretlerinin işçi sınıfının gelirini daha doğru olarak temsil ettiğini varsayabiliriz. Aşağıda çeşitli karşılaştırmalarda sadece özel sektör ücretlerini esas almamızın nedeni budur.

1. Brüt Gerçek Ücretler

Tablo 11'den anlaşıldığı üzere, gerçek brüt ücretler 1970'den sonra 1971 ve 1972 yıllarında önemli bir gerileme göstermiştir. Uğranılan kayıp % 10 civarındadır. Bu iki yıl 12 Mart dönemine rastlamaktadır. Bu dönemde işçi sınıfının demokratik hak ve özgürlükleri ve özellikle grev hakkı yasaklanmış ya da ağır baskılar altına alınmıştır. Demek oluyor ki, işçi sınıfının demokratik mücadele verme özgürlüğüne konulan her engel, hemen onun sofrasına, aşına ekmeğine yansımaktadır. Bu durum, yani 12 Mart döneminde gerçek işçi ücretlerinin düşmüş olması -ki bu 1963'den beri ilk defa olmaktadır - demokratik hak ve özgürlükleri koruyup geliştirmenin niçin herkesten önce işçi sınıfının görevi olduğunu ortaya koyan örneklerden biridir.

Gerçek ücretler 1972'den sonra yeniden yükselmeye başlamış ve bu yükseliş 1976 yılına kadar devam etmiştir. 1977'de, bu sefer enflasyonun çok hızlanmış olmasından ötürü, ücretler yeniden düşmüş ve düşüş, tablo 12'den anlaşılacağı üzere, 1978'de de hızlanarak devam etmiştir. 1976'da görülen göreceli yüksek artış, o

*Ocak - Temmuz Ortalaması
Kaynak: SSK İstatistik Yıllıkları, Tic. Bakanlığı İstanbul Şehri Geçişme İndeksi.
Maliye Bakanlığı, 1978 Yıllık Ekonomik Rapor, s.11, DPT, 1978 Program, s.42

Yıllık Tahmini

Yıllar	Brüt Aylık Ücret (TL.)	Net Aylık Ücret (TL.)	İndeks (1970=100)	Geçişme İndeksi	Net üzerinden Gerçek Ücret İndeksi (1)	Brüt üzerinden Gerçek Ücret İndeksi (2)	1968 Faktör Fiyatları ile Kişi Başına GSMH İndeksi (3)	1/3	2/3
1970	989	795	100	100	100	100	100	100	100
1971	1090	859	108.0	119.0	90.8	92.5	107.5	84.5	86.0
1972	1241	956	120.1	137.3	87.5	91.3	112.2	76.0	81.4
1973	1529	1139	143.3	156.6	91.5	98.7	116.1	79.5	85.8
1974	1906	1367	172.0	194.0	88.7	99.2	120.7	73.5	82.2
1975	2363	1652	207.8	235.1	88.4	101.6	126.9	69.7	80.1
1976	3161	2082	261.9	276.1	94.9	116.7	133.5	71.1	86.7
1977	3859	2463	309.8	347.9	89.0	112.1	136.5	65.2	82.1
1978	5050	3099	389.8	511.2 **	76.3	99.9	139.2*	54.8	71.8

-% 28.7

-% 1

Tablo 9
Özel Kesim Sosyal Sigorta Ücretleri

Tablo 10
Toplam İşyerleri SSK Ücretleri

Yıllar	Brüt Aylık Ücret (TL)	Net Aylık Ücret (TL)	İndeks (1970=100)	Geçişme İndeksi	Net üzerinden Gerçek Ücret İndeksi (1)	Brüt üzerinden Gerçek Ücret İndeksi (2)
1971	1091	896	100.0	100.0	100.0	100.0
1972	1161	946	106.1	106.1	96.1	96.1
1973	1461	1196	133.0	133.0	96.1	96.1
1974	1761	1446	157.0	157.0	96.1	96.1
1975	2061	1696	186.0	186.0	96.1	96.1
1976	2361	1946	213.0	213.0	96.1	96.1
1977	2661	2196	243.0	243.0	96.1	96.1
1978	2961	2446	273.0	273.0	96.1	96.1

* 1968 Faktör Fiyatlarıyla Kişi başına GSMH İndeksi. Bkz. tablo 9, 3 nolu sütun.
xx Ocak-Temmuz Ortalaması

Kaynak: SSK İstatistik Yıllıkları,
Tic. Bak. İstanbul Şehri Geçişme İndeksi.

Kaynak:

Brüt Ücret İndeksi	Net Ücret İndeksi	Geçişim İndeksi	Net Ücret İndeksi	Net Ücret Ücret	Brüt Aylık Ücret	Aylar	
9.101 %	9.131 %	9.181	0.811	1.946	4.089	Temmuz	"
9.89	9.98	8.251	7.081	1.332	8695	Ekim	"
1.88	6.68	8.021	8.101	2.293	1449	Mayıs	"
7.96	9.96	6.411	6.601	8.938	5689	Nisan	"
6.76	9.96	9.111	107.8	3.292	6195	Mart	"
8.76	1.96	5.601	1.401	0.181	5182	Şubat	"
9.96	1.96	0.701	7.101	3.282	5199	Ocak	"
104.9	108.1	0.701	100.0	4.906	4962	Aralık	1971
100.0	100.0	100.0	100.0				1971

ayrım Ücretleri
21 Ocak

Tablo 11
Kamu Kökenli SSK Ücretleri

Yıllar	Brüt Aylık Ücret (TL.)	Net Aylık Ücret (TL.)	(1970=100) İndeks	Geçişim İndeksi	Net Üzerinden Gerçek Ücret İndeksi (1)	Brüt Üzerinden Gerçek Ücret İndeksi (2)	(1)/(3)*	(2)/(3)*
1970	1182	907	100	100	100	100	100	100
1971	1333	1017	112.1	119.0	94.2	96.4	87.6	89.7
1972	1462	1097	121.0	137.3	88.1	91.6	78.5	81.6
1973	1848	1331	146.8	166.6	93.7	101.5	81.4	88.2
1974	2306	1618	178.4	194.0	92.0	102.3	76.2	84.8
1975	2950	2073	228.6	235.1	97.2	108.0	76.6	85.1
1976	3966	2518	277.6	276.1	100.5	123.6	76.2	92.6
1977	6345	3250	358.4	347.9	103.0	132.2	76.5	96.8
1978	7023	4012	442.3	511.2**	86.5	118.2	62.1	84.9
			% 13.6			% 18.2		

* 1968 fiyatlarıyla kişi başına GSMH indeksi. Bkz. Tablo 9.3 nolu sütun.

** Ocak - Temmuz ortalaması.

Kaynak: SSK İstatistik Yıllıkları, T.c. Bak. İstanbul Şehri Geçişim İndeksi

yıl asgari ücretin 40 liradan 60 liraya çıkarılması ile açıklanabilir. 1978 Ocak ayında görülen artış da, aynı biçimde gene asgari ücretin bu aydan itibaren 60'dan 110 liraya çıkarılmış olmasından ötürüdür.

Özetleyecek olursak diyebiliriz ki, 1970-77 döneminde özel kesim gerçek ücretleri ancak % 12 oranında artmıştır. (Kamu kesiminde artış % 32'dir). Oysa aynı dönemde, sabit fiyatlarla kişi başına milli gelir (GSMH) artışı % 36 oranında olmuş, yani işçilerin ücretleri milli gelir artışını izleyememiş, onun gerisinde kalmıştır. Bu işçilerin gelir dağılımındaki göreceli durumunun gerilemesi, bozulması demektir.

Bu aynı hesaplama, daha az hatalı olur düşüncesiyle, tablo 13'de cari ücret ve GSMH rakamları kullanılarak yapılmıştır. Tablodan anlaşılacağı üzere 1970-78 arasında kişi başına milli gelir 100'den 684'e özel kesim ücretleri ise 100'den 390'a çıkmıştır. Bu, ücret artışlarının kişi başına gelir artışlarının % 43 oranında gerisinde kalmış olması demektir. Tablonun son sütünü, yıllar itibariyle, bu geri kalma oranının seyri göstermektedir.

2. Net Gerçek Ücretler

Bilindiği gibi işçiler, brüt ücrete değil fakat bütün kesintiler çıktıktan sonra ellerine geçen net ücrete bakarlar. Bu nedenle aynı incelemeleri bir kere de net gerçek ücretler üzerinde yapmakta yarar ve gerek vardır.

Tablolardan izleneceği üzere, net ücretler brüt ücretlerin altında ve onlara koşturularak değil, fakat daha farklı ve işçilerin aleyhine bir gelişme göstermiştir. Bunun iki nedeni vardır. Birisi, devre boyunca, sosyal sigorta keseneğinin % 9, % 10, ve % 12 olmak üzere 3 ayrı oranda ve artarak uygulanmış olmasıdır. İkinci neden, enflasyonun kendiliğinden işçilerin vergi yükünü (aynı bir gerçek gelirin vergi yükünü) artırmış olmasıdır. İlerde ilgili bölümde ayrıntıları ile açıklanmış olan bu olay, gelir vergisinde, en az geçim indirimi ve gelir dilimlerinin sabit miktarlar olarak saptanmış olmasından doğmaktadır. Öyle ki, enflasyon dolayısıyla, bir ücretlinin sadece parasal gelirinin artması, onun daha yüksek oranda vergilenmesine neden olmaktadır.

Tablo-13
Ücretler ve Kişi Başına GSMH

Yıllar	Cari Faktör Fiyatları ile GSMH (Milyon TL)	Nüfus (1000 Kişi)	Kişi Başına GSMH (TL.)	İndeks (1) (1970=100)	Özel Kesim Cari Ücret İndeksi(2)	(2) / (1)
1970	133.403.9	35.321	3776.9	100.0	100.0	100.0
1971	173.434.9	36.215	4789.0	126.8	108.0	85.2
1972	215.214.0	37.132	5795.9	153.5	120.1	78.2
1973	279.989.4	38.072	7354.2	194.7	143.3	73.6
1974	387.123.7	39.036	9917.1	262.6	172.0	65.5
1975	484.980.1	40.025	12116.9	320.8	207.8	64.8
1976	605.739.4	41.039	14760.1	390.8	261.9	67.1
1977	737.750.4	42.078	17532.9	464.2	309.8	66.7
1978	1.114.942.9	43.144	25842.3	684.3	389.8	57.0

Kaynak: DPT, 1978 Yılı Programı, s.140

DiE, 1977 İstatistik Yıllığı, s.29

SSK İstatistik Yıllıkları.

Maliye Bakanlığı, 1978 Yıllık Ekonomik Rapor, s.10

İşte bu iki nedenden ve primlerin % 12'de sabit tutuldukları 1975'ten sonra sadece enflasyon nedeninden ötürü net ücretler brütlerinden daha yavaş artmışlardır. Bundan ötürü de, gerçeğe çevrildikleri zaman, brütleri hâlâ artarken, düşüş de gösterebilmişlerdir. Tablo 10'dan anlaşılacağı üzere, 1970-77 döneminde brüt gerçek ücretler % 12 oranında artmışken, net gerçek ücretler % 11 oranında azalmıştır. Enflasyonun çok hızlı olduğu 1978 yılının Temmuz ayına kadar olan dönemde, yani sadece 7 ay içinde işçilerin gerçek ücret kayıpları brüt üzerinden % 10, net üzerinden % 13 oranında olmuştur. Aynı durumun bütün yıl boyunca devam etmiş olduğunu varsayabiliriz. Böyle olunca, ve 1978'deki kişi başına milli gelir artışının yok denecek kadar az (% 0.4) olduğu düşünülürse, işçi sınıfının hem mutlak hem göreceli gelir kaybının hemen aynı oranlarda olduğu anlaşılır.

II. Memur Maaşları

Ücretli emekçilerin işçiler çıktıktan sonra geri kalan kısmını memurlar oluşturur. 1978 yılı itibarıyla ülkemizde 1 milyon 200 bin dolayında memur vardır. Bu büyük kitlenin geliri ve bundaki değişmelerin milli gelirin dağılımı üzerinde önemli etkiler yapacağı açıktır. Bu nedenle, ülkemizdeki gelir dağılımındaki değişmeleri ortaya koyabilmek için, memur maaşlarındaki gelişmeleri de, işçilerinkine koşut olarak, incelemek gereği vardır.

Türkiye'de bütün memurlar 1970'den beri 657 sayılı Devlet Memurları Yasası gereğince, eski barem sistemi terk edilip gösterge tablosu ve katsayı esasına göre maaş almaya başlamışlardır. Ancak, KİT personeli, ordu ve üniversite mensupları, hakimler vb. birçok gruplara özel yasalarla ek bazı olanaklar sağlanmıştır. Aşağıda böyle özel yasalara tabi olmayan memurların maaşları esas alınmıştır. Tablo 14'den anlaşılacağı üzere, bu gruptaki memurlar, tüm memurların en büyük bölümünü (1978'de % 70 dolayında) oluşturmaktadırlar. Bu nedenle, incelemeye esas almış olduğumuz maaşlardaki değişmelerin, tüm maaşlardaki değişmeleri oldukça doğru bir biçimde yansıttığını kabul edebiliriz.

Ortalama maaş olarak ortanca alınmıştır. Bunun için her yıllık memur kadroları gösterge tablosundaki derecelere göre sıralanmış

Tablo-14
Devlet Memurları Sayıları *

Yıllar	Genel Büt.	Toplam KİT	Genel Toplam
	Katma Büt.	Personeli	
	Döner Serm.		
	Kur. Toplamı		
1970	531129	165738	696867
1971	585800	170601	756401
1972	627261	179921	807182
1973	680395	192360	872755
1974	699720	179291	879011
1975	742081	195979	938060
1976	841795	217345	1059140
1977	909957	255083	1165040
1978	982164	281327	1263491

* Hakimlik ve savcılık mesleğinde olanlar, askeri personel, üniversite öğr. üye ve yardımcıları, TRT personeli hariç.

ve tam ortadaki memura karşı düşen derecenin ikinci kademesi ortanca (bir tür ortalama) maaş olarak alınmıştır. Bulunan derece içindeki 9 kademedeki ikincisinin esas alınması, memurların aynı derecede en çok 3 yıl kaldıkları varsayımına dayanmaktadır. Ayrıca kadro sayısının, arada önemli bir fark olmadığı için, fiilen çalışan memur sayısına eşit olduğu varsayılmıştır.

Memur gösterge tablosu, 1970, 1974, 1975 ve son olarak 1978'de olmak üzere 4 defa ve katsayı da 1970'de (7), 1974'de (8), 1975'de (9), 1977'de (12) ve 1978'de (14) olmak üzere 5 defa değiştirilmiştir. Ayrıca 1977 ve 1978'de maaşlara gösterge dışı bazı ilaveler yapılmıştır. Aşağıdaki Tablo 15 ve 16 bütün bu artışlar dikkate alınarak düzenlenmiştir.

x Kasım Tahmini
xx Aralık ayı maaşları için Aralık ayı İndeksleri alınmıştır.
Kaynak: Tic. Bak. İstanbul Şehri Geçime İndeksi.

Yıllar	Ünvanlık Brüt Maaş	Geçime İndeksi	Brüt Gevşek Maaş	Brüt Gevşek Maaş İndeksi (1)	1968 Faktör Fiyatlarıyla Kişi Başına Düşen GSMH	Kişi Başına Düşen GSMH İndeksi (2)	(1)/(2)
1970	42.00	100.00	42.00	100.00	3.219.8	100.0	100.00
1971	42.00	119.02	35.29	84.02	3.460.4	107.5	78.16
1972	42.00	137.34	30.58	72.81	3.611.3	112.2	64.89
1973	42.00	156.56	26.83	63.88	3.705.6	115.1	55.50
1974	61.33	193.96	31.62	75.29	3.884.7	120.7	62.38
1975	76.50	235.10	32.54	77.48	4.086.5	126.9	61.06
1976	79.50	276.09	28.80	68.57	4.299.4	133.5	51.36
1977	135.33	437.85	30.91	73.60	4.396.6	136.5	53.92
1978	222.33	674.16	32.97	78.50	4.482.4 x	139.2 xx	56.39

Tablo 15
Devlet Memurları Brüt Ünvanlık Maaşları

Yıllar	Kişi Başına Düşen GSMH İndeksi (2)	1968 (faktör) fiyatlarıyla kişi başına düşen GSMH	Net Gerçek Maaş İndeksi (1)	Net Gerçek Maaş İndeksi	Geçime İndeksi	Günlük Net Maaş	Yıllık	(1)/(2)
100.00	100.00	3.219.8	00.00	43.13	00.00	37.13	0261	
71.82	5.201	3.460.4	80.48	14.92	20.611	37.13	1261	
88.49	2.211	3.611.3	08.72	88.22	43.731	37.13	2261	
15.55	1.111	3.705.6	68.59	80.02	95.951	37.13	3261	
58.57	2.01	3.884.7	07.02	22.22	01.361	01.37	4261	
55.59	2.91	4.086.5	26.70	62.22	01.322	22.075	5261	
30.03	33.5	4.299.4	60.40	09.21	60.972	09.97	9261	
52.63	136.5	4.396.6	48.17	22.58	37.374	98.68	1971	Aralık
48.00	139.2	4.482.4	28.99	00.12	91.479	07.14	1691	Aralık

x Kasım Tahmini.

xx Aralık ayı maaşları için Aralık ayı geçime İndeksi alınmıştır.

Kaynak: Tic. Bak. İstanbul Şehri Geçime İndeksi.

Tablo 16'dan anlaşılacağı üzere net gerçek memur maaşları, işçi ücretleri gibi, 12 Mart döneminde düşmüş ve dönem sonunda, 1973'ten itibaren tekrar yükselmeye başlamıştır. 1976 yılında net gerçek maaş indeksinin 1975'e göre 71'den 40'a düşmesinin nedeni, o yıl aşağı kademelere çok memur alınmasından ötürü, ortancanın 11. dereceden 12. dereceye düşmüş olmasıdır. 1978'deki hafif artış, yılın son ayına aittir ve gösterge tablosunun değiştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Yoksa yılın önceki aylarında memurların büyük kayıpları olmuştur.

Gerçek memur maaşları, 1978'de net üzerinden de brüt üzerinden de 1970'deki düzeylerinin altına düşmüşlerdir. Düşüş net gerçek maaşlarda % 33 brütte ise % 21 oranlarında olmuştur. Oysa, aynı dönemde kişi başına milli gelirin % 39 oranında artmış olduğunu biliyoruz. Bu durumda memurların gelir dağılımındaki paylarının göreceli durumu çok daha büyük oranda bozulmuştur. İncelediğimiz tablolardaki son sütunlar bu oranı göstermektedir.

Maaşların milli gelir artışlarının ne kadar gerisinde kaldığı, bir de cari rakamlar üzerinden hesaplanmıştır. (Tablo 17) Buna göre 1978 yılında net maaşlar, kişi başına gelir artışının % 34 gerisinde kalmış, yani memurların göreceli durumları, 1970'e göre bu oranda kötüleşmiştir.

Tablo-17
Net Günlük Maaşlar ve Kişi Başına GSMH

Yıllar	Kişi Başına GSMH (TL.)	İndeks 1970=100 (1)	Günlük Net Maag. Cari Ücret İndeks. (2)	(2) / (1)
1970	3776.9	100.0	100.00	100.00
1971	4789.0	126.8	100.00	78.86
1972	5795.9	153.5	100.00	65.15
1973	7354.2	194.7	100.00	51.36
1974	9917.1	262.6	137.19	52.24
1975	12116.9	320.8	166.72	51.97
1976	14760.1	390.8	154.62	39.56
1977	17532.9	464.2	314.54	67.76
1978	25842.0	684.3	449.88	65.74

III. Köylü Gelirleri (Taban Fiyatları)

Gelir dağılımındaki değişimleri doğru olarak ortaya koyabilmek için, işçi ve memurlarınkinin yanısıra hiç kuşkusuz küçük köylülerin gelirlerindeki değişimleri de dikkate almak gereklidir. Ancak bu diğerleri kadar kolay değildir. Çünkü işçilerin gelirleri için ücret, memurların gelirleri için maaş gibi tek bir gösterge olduğu halde köylülerin gelirleri için böyle bir şey yoktur. Bu nedenle köylüler için özel bir yöntemle böyle bir gelir göstergesi (indeksi) oluşturmak gerekmiştir*.

* Bu amaçla uyguladığımız yöntem şöyledir:

Tarım kesiminde üretilen ve destekleme alımına tabi olan sekiz ürün temel alınmıştır. Bu ürünler: buğday, şekerpancarı, tütün, ayçiçeği, çay, incir, üzüm ve pamuktur. Bu ürünlerin fiyatlarında 1970'den bu yana meydana gelen artışların, aşağı yukarı diğer tarım ürünlerinin fiyatlarında olan artışları da yansıtabileceği varsayılmıştır. Çünkü, diğer ürünlerdeki artışlar daha düşük düzeyde kalırsa, fiyat artışı yüksek olan bu ürünlerin üretimine bir eğilim doğacağı açıktır.

Bu sekiz ürünün hektar başına getireceği geliri hesaplamak için, yıllara göre verimlilik (kg/hek.) indeksleştirilmiştir. Verimlilik, toprağın kalitesine ve uygulanan teknolojiye göre farklı olmakla beraber, burada ortalamalar alınmıştır.

Her ürün için elde edilen verimlilik indeksi, o ürünün yıllara göre ortalama fiyatlarıyla çarpılmış ve bulunan sayılar bir kez daha indeksleştirilmiştir. Sonuçta elde edilen cari fiyatlarla gelir indeksidir.

Sekiz ürün için tek bir gelir indeksi bulmak üzere, her yıl, üretilen sekiz ürünün toplam değeri (miktar x fiyat) bulunmuş, tek tek ürünlerin toplam değer içindeki payı yüzde olarak hesaplanmıştır. Bu paylar, her yıl için tek bir gelir indeksi hesaplamada ağırlık olarak kullanılmıştır. Her ürünün o yıldaki cari fiyatlarla gelir indeksi, o yıla ait toplam değer içindeki payıyla çarpılarak toplanmış ve toplam ağırlığa (100) bölünerek her yıl için sekiz ürünü içeren cari fiyatlarla tek bir gelir indeksi bulunmuştur. Burada, gelir indeksini hesaplamada, salt bitkisel ürünlerin alınmaması yeterli olup olmadığı düşünülebilir. Ancak bitkisel üretimden elde edilen gelir hayvansal üretimden elde edilen gelirle karşılaştırıldığında tarım ürünlerinden elde edilen gelir içinde ilkinin belirleyici olduğu görülecektir.

Cari fiyatlarla bulunan gelir indeksinin, gerçek gelir indeksine dönüştürülmesi, yani o yıllar içindeki fiyat artışlarının hesaba katılması için bu indeksin fiyat artışlarını yansıtan bir başka indeksle bölünmesi gerekmektedir. Bu indeks toptan eşya fiyatları indeksi olabilir. Ancak toptan eşya fiyatları indeksi, çiftçinin tükettiği bazı malları içermeyen, çiftçinin tüketmediği bazı mal gruplarını da içerebilir. Bu nedenle çiftçinin ödediği fiyatlar indeksinin hesaplanmasında Oktay Varher'in "Türkiye'de İç Ticaret Hadleri" adlı araştırmasından yararlanılmıştır. Varher, kırsal kesimde yaşayan hanelerin toplam harcamalarını, üretim masrafları ve tüketim harcamaları olarak temel iki bölüme ele almış ve bunlar içinde yer alan kalemlerin ağırlıklarını belirlemiştir. Daha sonra her

Küçük tarım gelirleri ne gelir vergisine ne de sosyal sigorta keseneğine tabi olmadığından, bunlar için brüt-net ayırımı yapılması gerekmez. Tarım gelirleriyle ilgili olarak hesaplanmış olduğumuz indeksler tablo 18'de gösterilmiştir. Kırsal kesim cari fiyatlarla gelir indeksi, kırsal kesimde nüfus artış hızına (% 1.4) bölünerek nüfus artışının gelir üzerindeki azaltıcı etkisi dikkate alınmıştır.

Tablo-18
Kırsal Kesimde Gelir

Yıllar	Cari Fiyatlarla Gelir İndeksi	C.Fiyatlarla Kırsal Kesimde Nüfus Artış Hızı (1)	G İn/ Çiftçinin Ödediği Fiyat İnd. (2)	Gerçek Tarım Gelirleri İnd. (1 / 2)
1970	100.0	100.0	100.0	100.0
1971	140.7	138.7	116.5	119.1
1972	132.1	128.4	132.7	96.7
1973	163.8	156.9	148.5	105.7
1974	286.9	270.8	186.9	144.9
1975	363.0	337.6	238.8	141.4
1976	499.3	457.4	285.2	160.4
1977	500.4	451.4	350.5	128.8
1978	571.6	507.6	438.1	115.9

mala verilen ağırlık o malın fiyatlarıyla çarpılarak her yıl için bulunan sayılar indeksleştirilmiştir. 1976 yılına kadar gelen bu indeks 1977 ve 1978 için uzatılmak istendiğinde şu sorunla karşılaşmıştır: Varlıkların indeksinde kullanılan mallardan toplam harcamaların sadece % 51,66'sını oluşturan bölümünün fiyatları bulunmuş, gerisi bulunamamıştır. Bu durum karşısında aynı serinin 1977 ve 1978'e uzatılmasından, yarıltıcı olacağı için vazgeçilmiş ve 1970'den bu yana oranı % 51,66'ya varan mallar için yeni bir indeks oluşturulması yoluna gidilmiştir. Bunun için malların toplam harcamalar içindeki dağılımını gösteren ağırlıklar o malların fiyatlarıyla çarpılarak toplanmış ve bulunan değer ağırlıklar toplamına (51,66) bölünmüştür. Daha sonra elde edilen sayılar indeksleştirilmiştir. Bulunan indeks çiftçinin ödediği fiyatlar indeksidir. Ancak fiyatları bulunmayan harcama kalemleri içinde yer alan çeşitli üretim masraflarının (gübre, traktör, yedek parçalar ve çeşitli aletler, mazot vb.) daha hızlı artmış olabileceği hesaba katılırsa, bulunan indeksin olması gerekenden daha düşük olduğu düşünülebilir.

Çiftçinin ödediği fiyatlar indeksi, cari fiyatlarla gelir indeksine bölündüğünde ortaya çıkan, çiftçinin gerçek gelir indeksidir.

Tabloya bakıldığında, 1970-78 yılları arasında gerçek gelirlerin arttığı görülmektedir. Bu artış dalgalanmalar göstermektedir. 1971'de 119.1 olan gerçek gelir indeksi 1972'de 96.7'ye düşmekte, 1973'de 105.7'e çıkmaktadır. Her iki yıldaki gelir düzeyi 1971'dekinden düşüktür. Bu yılların 12 Mart dönemi olduğu hatırlanmalıdır. Her iki yıl içinde verimliliklerde görece düşüşlerin yanısıra ürünlerin fiyatlarındaki artışın, da çok düşük olmasının gerçek gelirlerin düşmesinde rolü olmuştur. 1974'de 144.9'a çıkan gelir indeksi 1976'da 160.4 olmuştur. Tarım kesiminde bu yıllarda gerçek gelirlerin artışında verimlilikteki yükselmenin yanısıra yüksek taban fiyat uygulamaları etkili olmuştur. 1977 ve 1978'de gerçek gelirlerin yeniden düştüğü, bunda hızlı fiyat artışlarının etkili olduğu görülmektedir. Bu yıllarda taban fiyatlarındaki artışlar çiftçinin ödediği fiyatların artış hızına yaklaşmamıştır. Böylece tarım kesiminde gerçek gelirler indeksi 1977 yılında 128.8'e 1978 yılında 115.9'a düşmüştür.

Özetleyecek olursak diyebiliriz ki, gerçek tarım gelirleri 1970-78 döneminde bazı inip çıkmalar gösterdikten sonra, % 16 oranında artmıştır. Oysa aynı dönemde 1968 faktör fiyatlarıyla kişi başına milli gelir % 39 oranında arttığına göre, bu artış gene de yeterli olmamış, yani köylülerin gelir dağılımındaki göreceli durumları, bozulmuştur. Bu aynı hesaplama cari rakamlar üzerinden yapıldığı zaman, tarım gelirlerinin geri kalış orafını çok daha yüksek çıkmaktadır (% 26).

Tablo - 19
Kırsal Kesimde Gelir

Yıllar	Cari Fiyatlarla Gelir İndeksi (1)	Cari Faktör Fiyatları ile Kişi Başına GSMH İndeksi (2)	(1) / (2)
1970	100.0	100.0	100.0
1971	138.7	126.8	109.4
1972	128.4	153.5	83.6
1973	156.9	194.7	80.6
1974	270.8	262.6	103.1
1975	337.6	320.8	105.8
1976	457.4	390.8	117.0
1977	451.4	464.2	97.2
1978	507.6	684.3	74.2

Tablo - 20
Gelir Dağılımındaki Göreceli Değişme^x
(Carl)

<u>Yıllar</u>	<u>Ücretler</u>	<u>Maaşlar</u>	<u>Tarım Gelirleri</u>
1970	100.0	100.0	100.0
1971	85.2	78.9	109.4
1972	78.2	65.2	83.6
1973	73.6	51.4	80.6
1974	65.5	52.2	103.1
1975	64.8	52.0	105.8
1976	67.1	39.6	117.0
1977	66.7	67.8	97.2
1978	57.0	65.7	74.2

^x Gelir İndeksleri, kişi başına GSMH indekslerine bölünerek ifade edilmiştir.

Tablodan anlaşılacağı üzere, 1970-78 devresi boyunca işçiler de memurlar da hem mutlak hem göreceli olarak büyük kayıplara uğramışlardır. Memurların kaybı, devre boyunca daha fazla olmuş fakat devrenin son 2 yılında göreceli bir düzelmeye göstermiştir. İşçiler ise, devre boyunca azfakat son yılda büyük kayıplara uğramışlardır. Bunlara karşılık, tarım (köylü) gelirlerinde 1972 ve 1973'deki gerileme hariç mutlak olarak da göreceli olarak da artış olmuştur. 1977'de ve özellikle 1978'de ise oldukça büyük bir düşüş meydana gelmiştir. Bunun temel nedeni bu yıllardaki fiyat artışlarının çok hızlı olmasıdır.

Gelir dağılımında bir sınıf ya da tabakanın kaybettiğini, mutlaka başta sınıf ya da tabakalar kazanır. Ya da aynı fikri şöyle de ifade

edebiliriz: Gelir dağılımında bazı sınıf ya da tabakaların göreceli durumlarını iyileştirmeleri ancak başkalarının göreceli durumları kötüleştirilerek gerçekleşebilir. Buna göre, açıktır ki, işçi ve memurların bütün devre boyunca uğradıkları kayıplar, bazı kimselerin cebine girmiş, onların durumlarını iyileştirmiştir.

1971 ve 1974-76 yıllarında bunlar arasında köylülerin -özellikle orta ve büyük köylülerin- bulunduğu açıktır. (Bu durum 1977 seçimlerinde CHP'nin niçin köylülerden yeterince oy alamamış olduğunu da kısmen açıklar.) Küçük üreticilerin, taban fiyatlarındaki artıştan yararlanması ise söz konusu değildir. Çünkü bu artıştan ellerine geçen azıcık pay, üretim sürecinde gereksinim duyulan kredinin yüksek faizle tefecilerden alınması sonucu, aracı ve tefecilere aktarılmaktadır. Bunların yanısıra, esnaf ve zanaatkarların yukarı kesimleri de dahil olmak üzere, tüccar ve sanayici sınıflarının kazançları artmış yani göreceli durumları daha da düzelmiştir. Bu sınıfların kazançları artmış, işçi, memur, küçük köylü diğer bütün herkesin kayba uğramış oldukları 12 Mart döneminde ve 1978 yılında çok daha açıktır. Ancak ve var ki, sermaye birikimini artırması beklenen bu fazla kazançlar, daha ziyade ülkemiz için lüks sayılacak tüketime harcanarak, toplum için tam bir kayıp olmuştur.

DEVLET BÜTÇESİ VE GELİR DAĞILIMI

Devletin çeşitli vergilerden toplamış olduğu gelirler, her yıl artarak, 1978'de milli gelirin (GSMH) % 20'si civarına ulaşmıştır. Devlet harcamalarının oranı ise bundan da fazladır. Bu kadar önemli miktardaki paraların toplanmış ve harcanmış biçimlerinin ülkedeki milli gelir dağılımını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyeceği açıktır. Bu nedenle toplanan vergilerin ve bütçeden yapılan harcamaların bir de bu yönden incelenmesinde yarar vardır.

Ancak şunu hemen belirtelim ki, kapitalist düzen devam ettikçe, yani burjuva sınıfının iktidarında, bu yolla gelir dağılımında ciddi sayılabilecek iyileşmeler (düzelmeler) olması beklenmemelidir. Tersine burjuva iktidarlar, devlet olanaklarını (vergileri ve harcamaları) da sınıf çıkarları doğrultusunda kullanırlar ve gelir dağılımındaki adaletsizliği bir de bu yolla daha da artırır. Bu nedenle işçi sınıfının bütçe konusunda bir şey beklememesi, sadece bu olumsuz etkilerine karşı mücadele vermesi gerekir.

Aşağıda konu önce vergi ve özellikle gelir vergisi, sonra da harcamalar bakımından ele alınmıştır.

1. Vergi Yükü ve Gelir Dağılımı

Bir verginin adil olabilmesi için, mükelleflerin kişisel durumlarını dikkate alabilmesi gerekir. Zenginle fakir, emekçi ile patron, çok çocuklu ile az çocuklu vb. kimseler arasında fark yapmayan bir vergi

elbette ki, adil olmaz. Bu bakımdan adaletli olmaya elverişli tek vergi gelir vergisidir. Diğer vergiler mükellefler arasında ayırım yapmazlar ve zaten bunu yapmaya da elverişli değildirler. Bu nedenle vergi adaleti konusunu sadece gelir vergisi üzerinde inceleyeceğiz. Tablo 21'de ülkedeki tüm vergi gelirleri, bunların milli gelire oranı ve gelir vergisinin tüm vergiler içindeki payı gösterilmiştir. Tablodaki görüleceği üzere, gelir vergisi 1978'de tüm vergi hasılatının % 45'i civarında, yani çok önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Eğilim bu oranın daha da artması yönündedir.

Burada hemen şunu belirtelim ki, bütün vergiler yansır, yani onları ilk ödeyenlerin sırtında kalmaz, bütün mükelleflere dağılırlar. Bu dağılım, esas olarak, gelir dağılımına koşut olur, Çünkü, geliri belli bir biçimde dağıtan kapitalist ekonominin işleyiş kuralları, vergiyi de -ki eksi işaretli gelir demektir- aynı biçimde dağıtır. Bu nedenle vergiler ilk görünüşleri bakımından adil de olsalar gayri adil de olsalar, temel gelir dağılımında ciddi bir değişiklik yapamazlar.

Ancak, açıktır ki, bu durum vergilerin uzun süre değiştirilmemeleri koşuluna bağlıdır. Çünkü, yansıma olayı ancak uzun bir süre içinde tamamlanır. Bu nedenle, yeni bir vergi konulduğu ya da eski bir vergi değiştirildiği zaman, bunların gelir dağılımı üzerinde etkileri kısa dönemde olur.

Diğer taraftan biliyoruz ki, enflasyon, gelir vergisinin en az geçim indiriminin ve vergi dilimlerinin gerçek değerlerini azaltarak bu verginin yükünü ağırlaştırmaktadır. Bu duruma göre, özellikle enflasyon hızının çok yüksek olduğu son yıllarda, gelir vergisini, işçi ve memurlar aleyhine olarak her vergileme döneminde değiştirilmiş gibi saymamız gerekir.

Tablo 22'de ülkedeki çeşitli gelir gruplarının 1973'de milli gelirdeki payları ile, çeşitli yıllarda gelir vergisi içindeki payları karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Tablodaki görüleceği üzere ücretlilerin milli gelirdeki payları % 31 iken gelir vergisindeki payları bunun iki katından fazladır. Bu ilk bakışta göze çarpan ters bir tutumdur. Fakat daha önemli olan husus, oranın 1975'de % 63'ten 1976'da % 68'e çıkmış olmasıdır. Bu artışın temel nedeni, yukarıda değindiğimiz üzere, enflasyon dolayısıyla gelir

Kaynak: DPT, Gelir Dağılımı 1973 ve Bütçe Gelirleri Yıllığı 1974-76.

miştir.

x Gelir vergisi istatistikleriyle karşılaştırılabilirlik sağlamak üzere, yıllık geliri 15.000 lirayı geçen esnaf ve zanaatkarlar bu gruba eklen-

	1974	1975	1976	1977	1978
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Ücretliler	18.9	18.3	17.0	16.5	15.2
Sermay ve Serbest Meslek Sahipleri x Küçük Üreticiler	31.5	36.2	35.3	35.0	34.2
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Gelir Grubları	Çeşitli Gelir Gruplarının Gelir Vergisindeki Payları				
	1974	1975	1976	1977	1978
Gelirdeki Pay	31.3	35.7	35.0	35.0	34.2

Tablo - 22
Çeşitli Gelir Gruplarının Gelir Vergisindeki Payları

Tablo - 21
GSMH, Vergi Gelirleri ve Gelir Vergisi

Yıllar	Alıcı fiyatları ile		Vergi Gelirleri	Vergi G./ GSMH (%)		Gelir Vergisi	Gelir Vergisi/ Vergi Gelirleri (%)
	GSMH	GSMH		GSMH (%)	GSMH (%)		
1963	66.810.4	8.424.0	12.6	2.241.0	26.60		
1970	147.776.1	23.002.0	15.6	6.596.8	28.69		
1971	192.602.3	31.434.4	16.3	9.544.3	30.36		
1972	240.809.2	39.012.9	16.2	11.663.3	29.90		
1973	309.829.4	51.957.8	16.8	16.071.0	30.93		
1974	427.097.5	65.165.5	15.2	22.431.9	34.42		
1975	535.711.0	95.008.8	17.7	36.626.5	38.55		
1976	670.037.8	127.055.2	19.0	46.588.7	36.67		
1977	864.033.5	167.373.9	19.4	68.924.4	41.18		
1978	1195.002.0 x	240.331.0	20.1	108.800.0 xx	45.27		

x 9 aylık verilere dayanılarak DİTİC'e yapılan geçici tahminlere göre. 1979 yılı Bütçe gerekçesi, s. 61.

xx 7 aylık sonuçlara göre tahsifat tahmini. 1979 Bütçe Gerekçesi, s. 49

vergi oranlarının (tarifesinin) ücretliler için daha ağırlaşmış olmasıdır.

Enflasyonun gelir vergisi kanalı ile, ücretliler aleyhine olarak yaratmış olduğu bu durumu tablo 23'de, daha açık bir biçimde görmekteyiz. Tabloda 1977 yılında aylık 3300 liralık bir gelirin gerçek değerinin, diğer yıllardaki parasal karşılıkları bulunmuş ve bunların gelir vergileri hesaplanmıştır. Tablonun son sütununda görüldüğü üzere, söz konusu dönemde (1970-77) gelir vergisinde hiç bir değişiklik yapılmamış olduğu halde, aynı bir gerçek gelir 1970'de % 12,5 oranında vergilenirken 1977'de % 24.1 oranında vergilenmiştir. Bu, hiç kuşkusuz açık bir adaletsizliktir. İşin ilginç yanı, bu adaletsizliğin sadece düşük gelirli ücretliler için söz konusu olmasıdır. Gelir artıktça müterakkiyetin (vergi oranlarında artışın) azalması ve 1 milyon liradan sonra hiç kalmamasından ötürü, yüksek gelirlerde kayba neden olan mekanizma işlememektedir.

Gelir vergisindeki bu adaletsiz işleyişi önlemek için, en az geçim indirimini ve vergi dilimlerini enflasyona koşut olarak ayarlayacak bir mekanizmaya gereksinme vardır. Vergi Yasası'nda bu tür büyüklüklerin "asgari ücret" cinsinden ifade edilmeleri böyle otomatik bir mekanizma sağlar. Oysa Hükümet'in Meclis'e sunmuş olduğu Vergi Yasa Tasarısı'nda, söz konusu büyüklükler artırılmakla beraber gene mutlak miktarlar olarak belirlenmişlerdir. Bu nedenle, tasarı yasalassa bile, enflasyon devam ettiği sürece, gene olumsuz mekanizma işlemeye devam edecektir.

2. Devlet Harcamaları Ve Gelir Dağılımı

Bütçenin gelir dağılımı üzerindeki etkisi yalnız vergiler yoluyla olmaz. Toplanan bu vergilerin çeşitli kamu hizmetleri olarak harcanmaları da gelir dağılımını etkiler. Hatta bu yolla olan etki daha dolaysız ve kesin olmak gibi bir üstünlüğe sahiptir. Çünkü, bu yolla bireylere, doğrudan doğruya yararlanacakları bir hizmet ya da mal verilir.

Çok çeşitli kamu hizmetlerinden (harcamalarından) çeşitli sınıf ve tabakaların ne ölçülerde yararlandıklarını hesabetmek oldukça güç ve

Tablo ~ 23
Vergiye Tabi Gelirde Vergi Oranı

Yıllar	Vergiye Tabi Gelir		Asgari Geçim İndirimi		Gelir Vergisi		Vergi Oranı (%)	
	Gelir	Gelir	Geçim İndirimi	Gelir	Vergisi	Oranı (%)	Vergi Oranı (%)	
1970	976	859	34.55	107.50	12.5			
1971	1132	996	34.55	142.50	14.3			
1972	1335	1175	34.55	187.50	16.0			
1973	1609	1416	34.55	247.50	17.5			
1974	2089	1839	34.55	355.50	19.3			
1975	2300	2024	34.55	392.50	19.4			
1976	2657	2338	34.55	506.70	21.7			
1977	3300	2904	34.55	698.70	24.1			

Gelirler sadece top. esya fiyatları indeksindeki artış oranında artırılmıştır. Yani gerçek olarak sabittirler. Vergi bekâr bir ücretli için hesaplanmıştır.

uzun bir iştir. Bu nedenle, kamu harcamaları gelir dağılımı üzerindeki etkisinin göstergeleri olarak, sadece eğitim ve sağlık hizmetlerini alacağız. Bu hizmetlerden daha çok emekçi sınıf ve tabakaların yararlandıklarını varsayabiliriz. Böyle olunca, eğitim ve sağlık ödeneklerinin bütçedeki diğer ödeneklerden daha hızlı artmasını gelir dağılımı üzerinde olumlu, tersini de olumsuz etki sayabiliriz.

Tablo, 24'te Genel Bütçe içinde, eğitim ve sağlık ödeneklerinin oransal payları gösterilmiştir. Her iki ödenekte de, 1970-79 döneminde kararlı bir gelişme görülmektedir. Söz konusu pay oranları bazı yıllar artmış, bazı yıllar azalmışlardır. Oysa hem eğitim, hem de sağlık konularında geri kalmışığımız göz önünde tutulursa, bütçeden bunlara ayrılan ödeneklerin her yıl devamlı ve diğerlerinden daha hızlı artmaları ve dolayısıyla son yıllardaki oranların öncekilerden daima daha büyük olmaları beklenirdi.

Tablo 24
Eğitim ve Sağlık Ödeneklerinin Genel
Bütçedeki Payları

<u>Yıllar</u>	<u>Eğitim</u>	<u>Sağlık</u>
1970	9.4	3.5
1971	2.5	1.2
1972	14.1	4.3
1973	14.5	4.1
1974	15.5	4.1
1975	13.5	3.5
1976	14.1	3.5
1977	11.2	2.8
1978	9.9	2.9
1979	11.3	4.5

Kaynak: 1977 İstatistik Yıllığı.
1978 ve 1979 rakamları 1979 Mali
Yılı Bütçe Gerekçesinden alınmıştır.

Gerçi 1979'da her iki ödenekte de 1978'e göre önemli artışlar olmuş ama, gene de eğitim 1974 düzeyine erişememiş, sağlık ise o düzeyi ancak pek az geçebilmiştir. Sağlık ödenegindeki artışın nedeni "Tam Gün" yasasının bu yıl uygulamaya konulacak olmasıdır. Hemen belirtelim ki, bu yasa Hükümet'in en olumlu ve önemli uygulaması olmuştur.

Ülkedeki gelir dağılımını doğrudan etkileyen öğelerden birisi de konut durumudur. Gerçekten halka rahat, sağlıklı ve ucuz konut sağlanması, gelir dağılımının düzeltilmesi yönünde kesin ve önemli bir adımdır. Bu nedenle işçi sınıfı örgütlerinin konut sorununa özel bir önem vermesi gerekmektedir.

İşsizlik, ülke olanaklarının tam olarak değerlendirilmemesi de demektir, kapitalist sistemin işleyişindeki savurganlığın bir belirtisidir.

İŞSİZLİK VE İSTİHDAM

Genellikle, çalışabilecek durumda olan ve cari ücretten çalışmayı kabul ettiği halde iş bulamayan kişilerin varlığı olarak tanımlanabilen işsizlik, kapitalist sistemin bir ürünüdür. Üretim araçlarının mülkiyeti, kapitalist sistemde iki temel sınıftan (işçi ve kapitalist) | biri olan kapitalistin elinde biriktirilmiştir. İşçilerin üretim araçları, dolayısıyla da işgüçlerini bizzat değerlendirme olanakları yoktur. Bu nedenle, kapitalist sistem içinde yaşamak için işgücünden başka satacak hiçbir şeyi olmayan işçinin bir iş bulup çalışması, ancak üretim araçlarının mülkiyetini elinde bulunduran kapitalistin ona bu işi vermesiyle mümkündür. Açıktır ki, işsizlik olgusunun temelinde, toplumda egemen olan kapitalist üretim ilişkileri yatmaktadır.

İşsizlik olgusunun toplumsal yaşam üzerindeki etkisi; 1) kapitalist sistemin işlerliğinin sürdürülebilmesi için gerekli oluşu ve 2) gelir dağılımındaki adaletsizliği artırıcı özelliği olmak üzere iki yönlüdür.

Ekonomide yedek bir işsizler ordusunun varlığı, işçi ücretlerinin fazla yükselmesini önleyecek bir baskı aracı olmasının yanı sıra, ekonominin devrevi hareketlerinde sermayeye büyük kolaylıklar sağlar. Ekonominin yükseliş dönemlerinde yedek işsizler ordusundan sağlanan işgücüyle, artan üretim kapasitesinin işgücü gereksinimi karşılanır. Durgunluk dönemlerinde ise işsizlik artar, yedek işsizler ordusu büyür. Kısacası, işsizlik, kapitalizmin işleyişinin ve gelişmesinin sağlanmasında temel koşullardan biridir. Aynı zamanda

İşsizliğin bir diğer yönü, gelir dağılımının adaletsizliğiyle ilgilidir. İşçi sınıfı çalışan ve çalışmayan (işsiz) işçileriyle bir bütündür. Bu nedenle, ücretler dönemler içinde artsa bile, işsiz sayısının artışı ücret artışını etkisiz hale getirebilir ve hatta işsizlik oranındaki artışların toplam gelirdeki artışları aşması halinde, işçi başına düşen gelir miktarı düşer. Yani işsizliğin varlığı işçi sınıfı için bir gelir kaybıdır. Ancak, işçi sınıfının işsizlik nedeniyle ortaya çıkan gelir kaybı, milli gelir dağılımını inceleyen çalışmalarda yer almamaktadır. Kaldı ki, bu yönde oluşan gelir adaletsizliği sadece bir kısım işçiler, yani işsizler üzerinde yoğunlaştığı için sorunun ekonomik ve sosyal etkisinin boyutları çok daha büyüktür. Milli gelir hesaplamalarında dikkate alınmayan bu sorun, işsizliğin ulaştığı bugünkü boyutlarda, diğer olumsuz etkilerinin yanı sıra, işçi sınıfının ekonomik çıkarlarını bozucu bir öge olarak da karşımızda durmaktadır.

Türkiye'de kapitalist ilişkilerin yaygınlaşması, kırsal kesimde mülksüzleşmenin hızlanmasına, tarımsal üretimde makine kullanımının yerleşmesine ve böylece mülksüzleşen grupların işsizleşmesine yol açmıştır. Kırsal kesimde yaratılan bu işgücü fazlası, iş bulma olanaklarının görece olarak daha fazla olduğu tarımdışı kesimlere kaymıştır. Oysa tarımdışı kesimlerde, sermaye-yoğun üretim tekniklerinin kullanımı ve sanayileşmenin dışa bağımlı ve çarpık olarak gelişiminin yanı sıra, tekeli nitelikte de olması istihdam kapasitesinin sınırlarını oldukça dar tutmaktadır. Bu da, tarım kesiminden tarımdışı kesimlere kayan işgücünün iş bulma olanaklarını kısıtlamış, tarımdışı kesimde de işsizlik giderek artmıştır. Aynı zamanda, tarımdışı kesimde de kapitalist gelişme, küçük esnaf ve zanaatkarları'ncip onları da yavaş yavaş proletaryaya katarak işsizlik üretmektedir.

Burada belirtilmesi gereken bir diğer husus da, Türkiye'de işsizliğin ileri kapitalist ülkelerde görülen işsizlikten daha farklı özelliklere sahip olduğudur. Türkiye'de klasik anlamdaki işsizlikle birlikte ve daha da önemli olarak, yapısal bir işsizlik de söz konusudur. Hiç işi olmayan ve iş arayan kişilerin yanı sıra, kentlerde geçimlerini en düşük düzeyde olsun sağlamak için işportacılık, hamallık vb. gibi

verimi çok düşük ve milli gelire katkısı hemen hiç olmayan marjinal işlerde çalışan ve işsiz olarak nitelendirilebilecek büyük bir kitle yaşamaktadır.

Türkiye'de özellikle sanayi kesiminde sendikalaşma oranı oldukça yüksektir. Sendikalaşmanın yaygınlaşması, sermayenin işsizlerle çalışanlar arasındaki rekabeti körükleyerek işçi ücretlerini istediklerinden düşük tutma politikalarını bir ölçüde engellemektedir. Ancak, Türkiye'de işsizliğin ulaştığı boyutlar, sendikalaşmanın yarattığı bu engellenmenin çok zayıf kalmasına ve işsizliğin ücretler üzerinde bir baskı aracı olmasına yol açmaktadır. Kaldı ki, işçilerin önemli bir kısmı da henüz sendikalaşmış değildir.

Kapitalistlerin işsizliği azaltmak için ücretlerin düşük tutulması, sendikaların fazla ücret artışı talep etmemeleri ve böylece daha fazla işçinin istihdam edilebileceği yolundaki iddiaları, işsizlik gibi kapitalist sistemin yarattığı bir soruna bile, yine işçilerin fedakarlık ederek çare bulmalarını istemelerinden kaynaklanmaktadır. Kaldı ki, Türkiye'de gerçek ücret artışlarının işsizliğin artmasına neden olduğunu gösterir herhangi bir bulgu da yoktur. Aksine, ücret artışları geniş bir kesimin satınalma gücünü, dolayısıyla tüketimlerini artırarak, daha fazla yatırım yapılabilmesine olanak vermektedir. Ayrıca, Türkiye'de özellikle bazı sektörlerde eksik kapasite kullanımı bilinen bir gerçektir. Gerçek ücret artışlarının yarattığı ek talep, en azından, bu sektörlerde kapasite kullanımını ve dolayısıyla istihdamı artırıcı yönde bir etki yapamıyorsa, bu kapitalizmin kendi yarattığı sorunları çözemediğini gösterir.

Türkiye'de İstihdam ve İşsizliğin Sayısal Boyutları

1972-78 yılları arasında toplam sivil işgücü arzının artış hızı, toplam sivil işgücü talebinin artış hızından genellikle daha yüksektir. Buna bağlı olarak, işgücü fazlası oranı da 1975'ten bu yana giderek yükselmiştir.

1972-78 yılları arasında toplam sivil işgücü arzı-talebi ve işgücü fazlası tablo 1'de verilmiştir.

1972'de 15013 bin olan toplam sivil işgücü arzı, 1978'de 16411 bin kişiye çıkarak, yedi yılda toplam % 9.3 oranında artmıştır. Aynı

Tablo 1
Toplam Sivil İşgücü Arzı-Talebi ve İşgücü

Fazlası

(15 ve artı yaşlar, Erkek-Kadın., Bin Kişi)

	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978 ^x
Toplam Sivil İşgücü Arzı	15013	15236	15462	15692	15925	16161	16414
Toplam Sivil İşgücü Talebi	13917	14213	14452	14668	14710	14726	14845
- Tarımda Çalışan	9307	9390	9426	9463	9280	9100	9085
- Tarımdışı	4328	4544	4753	4932	5160	5356	5490
- Bilinmeyen	282	279	276	273	270	270	270
Tarımdışı İşgücü Fazlası	1096	1023	1010	1024	1215	1435	1566
Tarımda İşgücü Fazlası	900	950	920	900	900	740	720
İşgücü Fazlası Oranı (%)	13.3	12.9	12.5	12.3	13.0	13.5	13.9

x Hedef.

Kaynak: DPT.

dönemde toplam sivil işgücü talebindeki artış % 6.7 oranında kalmıştır. Buna bağlı olarak toplam sivil işgücü fazlası oranı % 13.9'u bulmuştur.

Tarımdışı işgücü fazlası 1975'ten sonra hızlı bir artış gösterirken, tarımda işgücü fazlası aynı oranda olmasa da azalmaktadır. (Tarımda işgücü fazlası, hem işgücü arzı hem de işgücü talebi içinde yer alan bir sayıdır ve tarım kesiminde gizli işsiz sayısını vermektedir.) Tarımda işgücü fazlasının azalmasının temel nedeni köyden kente olan hızlı işgücü akımıdır. Türkiye'de işsizliğin boyutlarına daha ayrıntılı olarak bakmadan önce istihdamın sektörler itibariyle yapısı ve ayrıca istihdam kapasitesinin sektörler arasında yıllara göre nasıl değiştiğinin kısaca incelenmesinde yarar vardır.

Tablo 2 ve 3, 1972-78 döneminde, istihdamın sektörler arası dağılımını ve sektörlerin istihdam kapasitelerinin gelişimini göstermektedir.

Tablo 2'de 1972-78 döneminde yurtiçi sivil istihdamın sektörler arasında sayısal ve oransal dağılımı gösterilmektedir. Tarım kesiminin istihdam kapasitesi son üç yılda azalmıştır. Toplam istihdam içindeki payı ise sürekli olarak azalma eğilimindedir. Yedi yıllık dönem içinde tarım kesiminin toplam istihdam içindeki payı % 66.9'dan % 61.3'e düşmüştür. Buna karşılık, diğer bütün sektörlerin istihdam kapasitelerinde 1972'den bu yana sürekli bir artış görülmektedir.

1972 = 100 olarak alındığında sektörler göre istihdam kapasitelerinin yüzde gelişimi daha açık olarak ifade edilebilir. Tablo 3'de de görüldüğü gibi, yedi yıl içinde tarım kesiminde istihdam kapasitesi % 2.4 oranında daralmış, tarımdışı kesimlerde, sanayide % 28, inşaat % 21, ticarete % 19, ulaşımda % 29, hizmetlerde ise % 30 oranlarında istihdam artışı olmuştur.

Tarım kesiminin toplam istihdam kapasitesindeki daralma 222 bin kişidir. Aynı dönemde, tarımdışı kesimde yaratılan ek istihdam kapasitesi 1162 bin kişi olmuştur. Yedi yılda yaratılan ek istihdam kapasitesi artışı % 27 oranına vardığı halde, işgücü fazlası oranı 1972'ye göre % 4.5, 1975'e göre de % 13 oranında artmıştır.

Tablo - 2
Yurtiçi Sivil İstihdamın Sektörel Dağılımı ve Sektörler Arasında Oransal Dağılımı
(İs ve artı yaşlar, Erkek-Kadın, oranlar %, sayılar bin kişi)

	1972		1973		1974		1975		1976		1977		1978	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Tarım	8307	66.9	9390	66.1	9426	65.2	9463	64.5	9280	63.1	9100	61.8	9085	61.3
Sanayi	1491	10.7	1674	11.1	1680	11.4	1691	11.5	1763	12.0	1859	12.6	1906	12.8
İnşaat	454	3.3	469	3.3	483	3.3	501	3.4	520	3.5	537	3.7	549	3.7
Ticaret	537	3.8	560	3.9	579	4.0	600	4.1	621	4.2	632	4.3	639	4.3
Ulaştırma	391	2.8	416	2.9	434	3.0	451	3.1	479	3.3	496	3.4	506	3.4
Hizmetler	1455	10.5	1525	10.7	1604	11.1	1689	11.5	1777	12.1	1832	12.4	1890	12.7
Bilinmeyen	282	2.0	279	2.0	276	2.0	273	1.9	270	1.8	270	1.8	270	1.8
Toplam	13917	100.0	14213	100.0	14452	100.0	14668	100.0	14710	100.0	14726	100.0	14845	100.0

Kaynak: DİET

Tablo - 3
Sektörler İtibariyle İstihdam Kapasitesinin Gelişimi

Yıllar	Tarım	Sanayi	İnşaat	Ticaret	Ulaştırma	Hizmetler
1972	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
1973	100.9	105.6	103.3	104.3	106.4	104.8
1974	101.3	110.7	106.4	107.8	111.0	110.2
1975	101.7	113.4	110.4	111.7	115.3	116.1
1976	99.7	118.2	114.5	115.6	122.5	122.1
1977	97.8	124.8	118.3	117.7	126.9	125.9
1978	97.6	127.8	120.9	119.0	129.4	129.9

1972-78 yılları içinde toplam işgücü arzının yıllık ortalama artış hızı % 1.5 iken, aynı yıllarda işgücü talebinin yıllık ortalama artış hızı % 0.9'da kalmıştır. Tarımdışı kesimde bu oranlar işgücü arzı için % 3.8 ve işgücü talebi için % 3.4 olmuştur. 1972'den 1978'e kadar geçen yedi yıllık sürede tarımdışı işgücü arzında toplam % 30'luk bir artış görülürken, işgücü talebi ancak % 26.8 oranında artmıştır.

Tarım kesiminde işgücü fazlası oranı 1975-78 döneminde giderek azalmakta, buna karşılık, tarımdışında işgücü fazlası oranı giderek artmaktadır.

Tablo 4'de de görüldüğü gibi tarımda işgücü fazlası oranı 1972'de % 9.7 iken, 1978'de % 7.9 olmuştur. Tarımdışı kesimlerde ise, işgücü fazlası 1972'den bu yana hızla artmaktadır. Bu kesimde işgücü fazlası 1972 yılına göre % 42.9 oranında artmıştır.

Bu sayılardan hareketle tarımdışı kesimde açık işsiz sayısının 1.6 milyon kişi ve işsizlik oranının % 22.2 olduğunu söylemek pek de anlamlı olmayabilir. 1.6 milyon işgücü fazlası içinde marjinal işlerde çalışanların da bulunduğu göz ardı edilmemelidir. Ancak bu sayı, en azından, tarımdışı kesimde sürekli ve güvenilir işi olmayan 1.6 milyon kişinin varlığını vurgulamaktadır.

İş ve İşçi Bulma Kurumu verilerine göre de işsiz sayısı giderek artmaktadır. İİBK'nca verilen sayılar Türkiye'deki kesin işsiz sayısını belirlememize olanak vermemektedir. Gerek İİBK şubelerinin her ilde bulunmaması, gerekse buralara baş vuran kişilerin birkaç defa denedikten sonra vazgeçmeleri, daha başka yollarla iş aramaları veya artık iş bulma umudunu yitirmiş olup hiç iş aramamaları Kurum'dan elde edilen işsiz sayılarının sağlıklı ve gerçeği yansıtmaktan uzak kalmasına yol açmaktadır. Ancak, yine de, İİBK'na kayıtlı işsiz sayısındaki artışlar Türkiye'de açık işsizliğin giderek yaygınlaştığının bir göstergesi olarak alınabilir.

İİBK'na kayıtlı işsiz sayısı 1977 yılı Temmuz ayında 134 367 kişiyken, 1978 yılı Temmuz'unda % 28.4 oranında artarak 172 526 kişiye çıkmıştır. Bu oranda bir artış Türkiye'de, özellikle son yılda, işsizliğin ulaştığı vahim boyutların bir göstergesi olmaktadır.

Tablo - 4

Tarım ve Tarımdışında İşgücü Arzı, İşgücü Fazlası ve İşgücü Fazlası Oranının Yıllar içinde Gelişimi (Bin Kişi)

Yıllar	Tarımda Tarımda		Tarımdışı Tarımdışı		Oranı (%)
	İşgücü Arzı	İşgücü Fazlası	İşgücü Arzı	İşgücü Fazlası	
1972	9307	900	5424	1096	20.2
1973	9390	950	5567	1023	18.4
1974	9426	920	5763	1010	17.5
1975	9463	900	5956	1024	17.2
1976	9280	900	6375	1215	19.0
1977	9100	740	6791	1435	21.1
1978	9085	720	7056	1566	22.2

İşsizlik, daha önce de belirtildiği gibi, kapitalizmin bir ürünüdür. bu nedenle de kapitalizmin bir parçası olarak, bu düzen devam ettiği sürece ortadan kaldırılması mümkün değildir. Ancak, Türkiye'de önemli boyutlara ulaşan işsizliği uygulanacak politikalarla belirli bir düzeyde tutmak olanaklıdır.

Bu amaçla başlıca şu önlemlerin alınması önerilebilir:

- Kalkınma hızını artırmak ve bunu sağlamak için daha fazla yatırım yapmak,
- Bayındırlık işlerine, okul, hastahane, konut, yol, baraj vb. inşaat işlerine hız vermek ve bu gibi işlerde, ilke olarak, emek-yoğun teknikler kullanmak,
- İşçilerin çalışma sürelerini kısaltıp, izin sürelerini uzatarak, aynı işleri çok sayıda işçiye gördürmek ve işçilerin gelirlerinde bir azalmaya neden olmaksızın fazla mesai yapılmasını kaldırmak

Bunlardan ayrı olarak, özellikle çalışmaktayken işini kaybeden işçiler için en kısa zamanda işsizlik sigortası kurulması zorunludur. Böylece, içinde yaşamakta olduğumuz gibi, ekonominin buhranlı dönemlerinde işlerini kaybedenlerin, hiç değilse büyük bir geçim sıkıntısına düşmeleri önlenmiş olur.

Ne var ki, bu önlemler Hükümet'in IMF önerileri doğrultusunda uygulamaya koyduğu "istikrar programı"nın ilkelerine uymamaktadır. Bu nedenle de, kısa dönemde işsizlik konusunda yapabilecekleri pek bir şey kalmamaktadır.

Tablo - 5
İş ve İşçi Bulma Kurumuna Başvuranlar ve Kayıtlı İşsizler

Aylar	1977			1978				
	İş iste- yenler	Açık işler	İşe yer- leştirilenler	Ay sonu- da işsizler	İş iste- yenler	Açık işler	İşe yerleş- tirilenler	Ay sonunda işsizler
Ocak	57197	16436	14519	141.830	61.897	11737	10.814	142.838
Şubat	67047	19699	16210	149.100	68.317	11641	9.799	163.697
Mart	85835	26546	20950	166.828	84.844	19011	15.075	183.717
Nisan	72898	36040	30788	172.424	65.119	22059	20.259	184.686
Mayıs	76027	51464	47150	160.133	74.117	36388	31.503	188.914
Haziran	72588	48193	45986	142.159	79.676	40066	38.470	179.564
Temmuz	59469	31480	30697	134.367	62.741	25521	23.861	172.526
Ağustos	64067	32830	28061	133.421				
Eylül	93552	63521	65532	132.790				
Ekim	68692	38914	37738	126.338				
Kasım	52857	24411	24265	121.019				
Aralık	56615	15703	14947	131.648				

Kaynak: İİBK Bültenleri

TÜRKİYE'DE ENFLASYON

Enflasyon en genel tanımıyla, bir ekonomideki genel fiyat düzeyinin sürekli artma eğilimidir. Enflasyon, kapitalist ekonomilerin çözemedikleri bir sorun olarak giderek büyüyen boyutlarda karşılımlarına çıkmaktadır.

Türkiye'de özellikle 1970'lerden sonra hızlanan enflasyon olgusu karşısında, gelirlerini fiyat artış hızı oranında artıramayan kesimlerin duyduğu hoşnutsuzluk ve muhalefeti saptırmak için sermaye çevrelerinin yaygın biçimde ortaya attıkları görüş, işçi ücretlerindeki artışın enflasyona yol açtığı şeklinde olmuştur. Amaçlanan, grevli, toplu sözleşmeli sendikal haklara kavuşmasından büyük kaygı duyulan memur kesiminin bu doğrultudaki mücadelesini yavaşlatmak, ve memurlarla birlikte diğer emekçi kitlelerin sendikal haklara sahip işçi sınıfıyla olan dayanışmalarını yok etmektir.

İşçi ücretlerindeki artışın enflasyona yol açtığı görüşü hâlâ savunuluyor, hâlâ bu konuda diğer emekçi kitlelerin kafası bulandırılmaya çalışılıyor. Bu nedenle, 1950'lerden bu yana gözlenen ve 1970'lerden sonra büyük hız kazanan enflasyonda ne gibi etkenlerin rol oynadıklarını ayrıntılı biçimde incelemek gerekli.

Enflasyonun göstergesi olarak, tüketiciye ulaşan nihai ürünleri içermesi bakımından geçinme indeksleri alınabilir. Aşağıdaki tablo

1'de 1964'den bu yana İstanbul geçinme indeksindeki ve net cari işçi ücretleri indeksindeki değişme görülmektedir. Net işçi ücretlerinin alınmasındaki neden, vergiler ve diğer kesintiler çıktıktan sonra net ücretin işçi açısından harcanabilir geliri vermesidir.

Tablo - I
İst. Geçinme İndeksi ve Net Cari
İşçi Ücretleri İndeksi (1963=100)

Yıllar	İst. Geçinme (%)		Net Cari İşçi Ücret İndeksi (%)	
	İn. (x)	Artış	Ücret İn.	Artış
1964	100.2	0.2	107.8	7.8
1965	104.8	4.6	115.1	6.8
1966	113.6	8.4	123.3	7.1
1967	129.6	4.1	133.6	8.4
1968	137.6	6.2	143.6	7.5
1969	144.2	4.8	160.4	11.7
1970	155.6	7.9	174.0	8.5
1971	185.2	19.0	189.7	9.0
1972	213.7	15.4	208.0	9.6
1973	243.6	14.0	247.0	18.8
1974	301.8	23.9	300.0	21.5
1975	365.8	21.2	356.7	18.9
1976	429.6	17.4	451.8	26.7
1977	541.3	26.0	555.0	22.8
1978	876.3	61.9	694.4 ^{xx}	25.1

^x Ticaret Bakanlığı, Konjonktür ve Yayın Md.
^{xx} Temmuz

1963-69 arasında ortalama % 6-8 oranında olan enflasyon 1971'de % 19'a çıkmaktadır. 1970 yılına gelinceye kadar net işçi ücretlerindeki artışın, İst. Geçinme indeksindeki artıştan hızlı olduğu

% artış sütunundan görülmektedir. Bu, işçi sınıfının ekonomik-demokratik mücadelesi sonucunda gerçek ücretlerde bir artış sağlamayı başardığını göstermektedir. Ancak enflasyonun hızlanıp iki katından fazlaya çıktığı (% 19) 1971'de işçi ücretlerindeki artış oranı % 9'dur. 1971 yılında sıkıyönetim olduğu, işçi grevlerinin büyük ölçüde yasaklandığı anımsanmalıdır. 1972'de geçinme indeksi % 15 oranında artarken işçi ücretleri % 10 oranında artmıştır. Brüt işçi ücretlerinin artış oranı da 1971'de % 11, 1972'de % 12 olmak üzere geçinme indeksinde artıştan düşüktür. Enflasyonun hızlanmaya başladığı bu iki yılda, işçi ücretlerindeki artış hızının, fiyat artış hızının çok gerisinde kalması, fiyatlardaki artışta belirleyici olanın, işçi ücretlerindeki artış olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. 12 Mart faşist yönetiminin yerini daha demokratik bir ortama bırakmasıyla, 1973'de işçi sınıfı düşen gerçek ücret düzeyini yükseltmek için mücadele vermiş ve net işçi ücretlerinin artış hızı yeniden geçinme indeksindeki artış hızının önüne geçmiştir. Buna enflasyonu engelleme adına karşı çıkmak, işçi sınıfının kötüleştiren durumunu benimsemesini, buna boyun eğmesini istemektedir.

Türkiye'de sanayi sektöründe emek ve sermayenin bölüşüm mücadelesinin yanısıra, sanayi ve tarım sektörü arasında da bir bölüşüm kavgası vardır. Özellikle tarım girdilerinin önemli olduğu imalat sanayiinde, tarım girdilerinin fiyatlarının artması, bunun kapitalistler tarafından kendi ürünlerinin fiyatlarına yansıtılmasıyla sonuçlanmaktadır. Hükümetin uyguladığı taban fiyat politikasına bağlı olarak, özellikle 1970'den sonra (1972 yılı hariç olmak üzere) tarım fiyatlarının, sanayi fiyatlarından daha hızlı arttığı görülmektedir. Sanayi fiyatlarının tarım fiyatlarından hızlı geliştiği 1959-1968 döneminde, fiyatların görece olarak istikrarlı arttığı bilinmektedir. 1970'den itibaren, fiyatlar tarım lehine artmaya başlamış ve enflasyonun ivmesi hızlanmıştır.

Tarım ürünlerinin alımı için kamu iktisadi teşebbüslerine (KİT) gerekli finansman, para arzının artırılmasıyla sağlanmaktadır. Tablo 3'de devletçe alınacak hububat için Toprak Mahsulleri Ofisine (TMO) sağlanan Merkez Bankası kredileri görülmektedir. Kredi miktarı 1970 yılı sonunda 1 milyar 125 milyon TL iken 1971 Eylül ayında 3 milyar 55 milyon TL'ye ulaşmıştır. Bu artış, fiyatları 1970'de % 13,2, 1971'de % 14,1 artan tarım ürünleri içinde en önemli yere sahip hububat alımının finansmasını karşılamak içindir.

Tablo - 2
Zimni Fiyat İndirgeyicilerinden
Hesaplanan İç Ticaret Hadleri

Yıllar	Tarım Fiyat İn.	Sanayi Fiyat İn.	Tarım/ Sanayi
1948	100	100	100.0
1949	96	84	114.2
1950	96	92	104.2
1951	104	100	104.0
1952	112	96	116.7
1953	119	100	119.0
1954	119	108	110.2
1955	135	124	108.9
1956	150	136	110.3
1957	200	164	122.0
1958	215	208	103.4
1959	242	284	85.2
1960	254	284	89.4
1961	265	276	96.0
1962	304	320	95.0
1963	319	328	97.3
1964	319	332	96.1
1965	327	352	92.9
1966	358	352	97.3
1967	377	392	94.7
1968	385	400	96.3
1969	408	408	100.0
1970	462	444	104.1
1971	527	540	97.6
1972	631	600	105.2
1973	865	708	102.2
1974	1138	940	121.2
1975	1327	1052	126.1
1976	1531	1136	134.8

Kaynak: O. Varlıer, Türkiye'de
İç Ticaret Hadleri, s. 7, 8,

Tablo - 3
TMO'ne Merkez Bankasından Verilen Kredi

Yıllar	Kredi Miktarı (Milyon TL)
1970 Aralık	1125
1971 Eylül	3055
1972 "	3750
1973 "	2800
1974 "	6650
1975 "	12200
1976 "	13900
1977 "	19644
1978 "	25915

Kaynak: TC. Maliye Bakanlığı, Yıllık Ekonomik Raporlar.

Artan taban fiyatlarına bağlı olarak, tarım ürünlerini girdi olarak kullanan KİT'lere sağlanan kredinin çoğaltılması için para arzının artırılmasının yanısıra, bu tarım ürünlerinin girdi olarak kullanıldığı özel imalat sanayiinde, yükselen taban fiyatları üretilen malların fiyatlarına yansıtılmakta, böylece ekonomide genel fiyat düzeyi yükselmiş olmaktadır.

1970-71'de hızlanan enflasyonda etkili olan bir diğer unsur, 1970'de 657 sayılı Devlet Memurları Yasasının kabul edilmesiyle, yasanın yürürlüğe giren mali hükümlerine bağlı olarak konsolide devlet bütçesinde cari harcamaların artmasıdır. Cari harcamaların büyük bir bölümünü personel harcamaları oluşturmaktadır ve 1970'de cari harcamaların bütçe içinde % 50 olan payı, 1971'de % 52'ye çıkmaktadır. 1970'de cari harcamalar 14 milyar 997 milyon lira olup 1971'de 20 milyar 22 milyon liraya çıkmıştır. Oysa 1969'da cari harcamalar, 12 milyar 406 milyon liradır ve 1970'de aşağı yukarı 2,5 milyar lira artmıştır. Bu farkın 1971'de 5 milyar dolayında olduğu görülmektedir.

Gerek memur maaşlarındaki artış, gerek tarım ürünlerinin finansmanı için gerekli kredideki artış, devletin geliri, vergiler ve iç borçlanma yoluyla, hedeflenen kadar sağlanamadığından, para arzındaki artışla karşılanmaktadır. Para arzında, 1970 sonu ile 1971 sonu arasındaki dönemde 8 milyar 319 milyon lira bir artış olmuştur. Para arzının artırılması, enflasyonun dolayısıyla nedeni değildir. Enflasyonu ve para arzının artırılmasını aynı nedenler ortaya çıkarmaktadır. Ekonominin çeşitli sektörlerinde fiyat düzeyi yükseldikçe, ekonomik faaliyetlerin aynı düzeyde sürdürülebilmesi için daha çok paraya gereksinim duyulmakta, para arzı artırılmaktadır. Ancak para arzının karşılıksız para basılarak artırılması kapitalist devletin yanlış bir para politikası uygulaması olup, bu da fiyatların yeniden artmasında etkili olmaktadır.

Türkiye'de döviz karşılığı olarak da para basıldığı için, para arzının artışında önemli bir etken, 1970 yılında yapılan devalüasyonun da etkisiyle gönderilen işçi dövizlerindeki ve buna bağlı olarak döviz rezervlerindeki artıştır. 1969'da 141 milyon dolar olan işçi dövizleri 1970'de 273 milyon dolara, 1971'de 471 milyon dolara çıkmıştır. 1971'de gönderilen işçi dövizlerinde % 72,5 oranında artış olmuştur. Aynı yılda döviz rezervlerindeki artış ise 284 milyon dolardır.

Tablo - 4
Dış Ticaret Fiyat İndeksleri (1968=100)

Yıllar	Dışalım (TL)	Artış (%)	Dışalım (Dolar)	Artış (%)
1969	101.4	1.4	101.4	1.4
1970	122.8	21.1	102.5	1.1
1971	182.2	49.4	109.2	6.5
1972	177.2	- 2.7	112.5	3.0
1973	214.8	21.2	136.6	21.4
1974	350.8	63.3	226.4	65.7
1975	405.2	15.5	252.6	11.6
1976	431.8	6.6	242.3	- 4.1
1977	547.2	26.7	274.6	13.3

Kaynak: DBYKP, s,44.

Devalüasyon, ayrıca dışardan alınan malların Türkiye içindeki fiyatlarını da artırdığından, sanayisi büyük ölçüde dışalma dayalı bir ekonomide genel fiyat düzeyinin yükselmesinde etkili olmaktadır. 1970 yılında yapılan devalüasyon, 1970'de TL cinsinden 122,8 olan dışalım malları fiyat indeksini 1971'de % 48,4 arttırarak 182,2 ye çıkarmıştır. Bunun, ülke içindeki fiyatları yükseltmesi kaçınılmazdır. **Tablo 4**

İşçi ücretlerindeki artışlar dışındaki etkenlerin daha belirleyici olduğu enflasyonun hızlanması olgusundan işçileri sorumlu tutmak ve onların kötüleşen durumlarını düzeltmek için mücadele etmelerine karşı çıkmak elbette sermaye çevrelerinin sürekli canlı tutacağı bir ideolojik aldatmaca olacaktır. Ancak, işçi sınıfı bu ideolojik aldatmacaya kanmamış, 1971-73 sıkıyönetim döneminde durdurulmaya çalışılan mücadelesini 1973'den itibaren yeniden yükseltmiştir.

1971'de İstanbul geçinme indeksi, % 19, 1972'de % 15,4 1973'de % 14, 1974'de, % 23,9 oranında artmıştır. 1974'de enflasyonun yeniden hızlanmasının temelinde, tarım ürünleri fiyatlarındaki büyük artış, dışalım mallarının yurtdışı fiyatlarındaki büyük artış ve döviz rezervlerindeki büyük artış yatmaktadır.

1974'de destekleme alımına tabi tarım ürünlerinin fiyatları % 31,6 oranında artmıştır. Bunun sonucu olarak TMO'ne hububat alımı için Merkez Bankasınca verilen kredi % 137 artarak, 1973'de 2 milyar 800 milyon lira iken, 1974'de 6 milyar 650 milyon liraya ulaşmıştır. Bu artış, hızını 1975'de de sürdürerek 12 milyar 200 milyon liraya varmıştır. Burada bir noktaya dikkat çekmek gerekmektedir. Tarım ürünleri fiyatlarındaki artıştan en çok büyük toprak sahipleri yararlanmaktadır. Gerek Türkiye'deki toprak dağılımının dengesizliği, gerekse küçük üreticinin üretim sürecinde gereksindiği krediyi yüksek faizle tefecilerden almak zorunda kalması, taban fiyatlarındaki artıştan eline geçen azıcık payın, aracı ve tefecilere aktarılmasına yol açmaktadır.

Para basılmasıyla karşılanan KİT açıkları 1973'den itibaren büyümeye başlamıştır. KİT açıkları, 1971-72 döneminde kârların zararlarından fazla olması nedeniyle kapanmış, 1973'de yeniden 1 037 milyon lira olarak ortaya çıkmıştır. Bu miktar yıllara göre hızla büyüyerek 1977'de 30 milyar 603 milyon liraya ulaşmıştır. 1978'de zararlar toplama

50,5 milyar lira olarak ifade edilmektedir. Aşağıdaki Tablo 5'de yıllara göre KİT'lerin kâr ve zarar toplamları ile bunlar arasındaki fark görülmektedir.

Tablo - 5
Yıllara Göre KİT'lerin Zarar Toplamları
(Milyon TL.)

<u>Yıllar</u>	<u>İşletme Zararı</u>	<u>Görev Zararı</u>	<u>Toplam</u>
1971	829	- 520	387
1972	1450	- 866	698
1973	384	- 1729	- 1037
1974	829	- 5161	- 3385
1975	-2250	- 6924	-6873
1976	-6703	- 11124	-12162
1977	- 8862	-21741	-30603
1978	-16229	-34348	-50577

Kaynak: 22/12/1978, Anka, Günlük Ekonomik Bülten

KİT açıklarının, Hazine tarafından, para basılarak karşılanması, enflasyonu hızlandıran etkenlerden biridir. KİT'lerin önemli bir bölümünün işlevinin tekelci sermayeye ucuz girdi sağlamak olması, bu kuruluşların ürün ve hizmetlerinin fiyatlarının düşük saptanmasına ve artan maliyetler sonucu kâr edememesine yol açmaktadır. Sermaye çevreleri enflasyonun yavaşlatılması için, KİT açıklarının hükümetçe açıktan finanse edilmesine karşı çıkarken, bunların esas işlevini unutmamış görünmektedir. Ashında kamuoyunda yaratmaya çalıştıkları izlenimdir bu. Kendilerinin daha fazla kâr etmesi için ürünlerini ucuz satan KİT'lerin açıklarının "para basılarak karşılanmasına karşı oldukları" görünüşünün ardında enflasyonun siyasal boyutunu, yani kendilerinin daha fazla kâr etmesi için enflasyona yol açan bir fişadenin sürdürülmesi boyutunu gizleme çabası yatmaktadır. Özellikle KİT'lerin istihdam politikalarından şikayet etmeleri, bağımlı kapitalistleşmenin yarattığı işsizlik sorununun çözümünde, birer sübab işlevi gören bu kuruluşların daha "rasyonel" bir istihdam politikası gütmelerinin, sistemin uzun dönemde çıkarlarıyla çatışacağını "hesaba katmadıklarını" göstermektedir.

Enflasyonun hızlandığı 1974 yılında, uluslararası fiyat artışlarına bağlı olarak dolar cinsinden dışalım malları fiyat indeksi de % 65.7 oranında artmıştır. Bu artışta, o yıl petrol ürünlerine yapılmış olan yüksek oranlı zammın da büyük payı vardır. Ayrıca, dışsatım ve işçi dövizlerinin artması sonucu 1971-73 döneminde döviz rezervlerinde 1 milyar 577 milyon dolarlık bir artış olmuştur. Döviz rezervlerindeki bu birikme, piyasadaki para arzının artması demektir. Bütün bunlar, 1974'de enflasyonun % 23,9 oranında artmasında etkili olmuştur.

Enflasyonun artmasında önemli rol oynayan bir diğer unsur, ticari kârlardır. Herhangi bir ürünün üreticiden tüketiciye ulaşana kadar çeşitli ellerden geçmesi ve her seferinde üzerine yeni bir kâr eklenmesi ve bu kârların sürekli artması enflasyonu hızlandırmaktadır. Bu konuda somut veri yoktur. Ancak fiyatların istikrarlı olmadığı bir dönemde ticaret kesimi tarafından da fiyatların arttırılabileceğini söylemek güç değildir.

Enflasyon, 1974'den sonraki yıllarda hızlanmış ve 1978'de % 62 oranına varmıştır. Varılan nokta daha önceki yıllardaki enflasyonun hızıyla yakından ilintilidir. Enflasyonun artmasıyla 1971-72'deki gerçek ücretleri düşen işçi sınıfının daha sonraki yıllarda mücadele ederek durumunu düzeltmeye çalışması onun en doğal hakkıdır. İşçi ücretlerindeki artışın kapitalistler tarafından fiyatlara yansıtılması, enflasyonun artışındaki etkenlerden biridir ama bu neden değil sonuçtur. Yani işçiler fiyatların artması karşısında geçim durumlarını koruyabilmek için ücretlerine zam istemekteydiler. Bu zamlar da yeniden fiyatlara yansıtılmaktadır. İşçi ücretlerindeki artışın fiyatlara yansıtılması bir zorunluluk değildir. Kapitalistler azami kâr peşinde koştukları için kârlarından hiçbir fedakarlık yapmaya yanaşmamakta, ücretlerdeki artışı fiyatlara yansıtmaktadırlar. Oysa ücret artışlarını fiyatlara yansıtmayarak daha makul kâr hadleriyle yetinirlerse, bu onların ne yeniden yatırım yapmalarını önler ne de çok şikayet ettikleri enflasyonu hızlandırır. Kısaca, enflasyonu yavaşlatmak için işçilerden fedakarlık talep edenler kendileri aşırı kârlarından biraz fedakarlıkta bulunabilirler.

IMF'nin, enflasyonun yavaşlatılması için tüketim harcamalarının kısılması, dolayısıyla çalışan kesimlerin ücret ve maaş artışlarının dondurulması önerisinin, enflasyondaki belirleyici ögenin ücret ve

maaşlardaki artışlar olmaması nedeniyle ekonomik açıdan bile anlamlı olmadığı açıktır. Yine IMF'nin para arzının ve kredilerin azaltılmasıyla enflasyonun yavaşlatılması şeklindeki önerisinin uygulanması, yeni yatırımlar yapılmasını önleyerek, üretimin ve milli gelirin artış hızının 1978'de düşmesine yol açmıştır.

Bütçe harcamalarının kısılarak gelirlerinin arttırılmasıyla bütçenin açık vermemesi, KİT'lerin açık vermemesi için KİT ürünlerine zam yapılması (özellikle geniş halk kitlelerinin tükettiği ürünlerde), ücretler, maaşlar ve taban fiyatlarının arttırılmaması, devalüasyon yapılması ve böylece para ve kredi arzının sınırlandırılması şeklindeki IMF önerilerinin getireceği yükün bu düzen içinde her zaman emekçi halkın sırtına yükleneyeceği açıktır. Emekçilerin alım gücü düşürülecek, insanca yaşamaları için en temel gereksinimlerini bile sağlayamaz duruma getirileceklerdir.

Bu nedenle işçi sınıfının ve diğer emekçi kitlelerin, sorumlu olmadıkları enflasyonun durdurulması adına ücretlerinin sınırlandırılmasına razı olmaları söz konusu değildir. Tam tersine enflasyondan uğradıkları kayıpları gidermek üzere ücretlerini arttırmak için mücadele etmeleri en doğal haklarıdır.

SERMAYENİN VE EMEĞİN ÜCRET POLİTİKALARI

I. SERMAYENİN ÜCRET POLİTİKASI

1. Toplumsal Anlaşma

DİSK'in Toplumsal Anlaşmaya ilişkin görüşlerinde, bu "anlaşma" ile gerçek ücretlerin dondurulduğu belirtilmiştir.

Gerçekten, Toplumsal Anlaşma, herşeyden önce bir ücret politikasını açığa vuruyor. Çağdaş kapitalizmin, kendini "Gelir Politikası" adı altında gösteren ortak özelliklerinden biridir bu.

Maddi üretimde yaratılan değerın burjuvazi ile proletarya arasındaki bölüşümü, tekellilik öncesikapitalizm çağında, özsel olarak kapitalizmin ekonomik yasalarının kendiliğinden etkisiyle düzenleniyordu. Ama bir "Tunç Yasası" yani ücretin yaşama için gerekli olan bir asgarinin üstüne çıkmayacağı da söz konusu değildi . Çünkü işçi sınıfının sendikal savaşıma, ücret düzeyinin belirlenmesi üzerinde, bugün olduğu gibi, o dönemde de geniş ölçüde etkili oluyordu. Devlet, emekçilerin ücretler için yürüttüğü savaşıma, polis ve adliye kovuşturmaları gibi zorlayıcı önlemlerden oluşan bastırma yöntemlerine başvurarak, sermaye yararına, ama işverenlerle sendikalar arasındaki ücret görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanmasından sonra karışıyordu.

Tekelci kapitalizm döneminde durum değişti. Maddi üretimde

yaratılan değerın burjuvazi ile proletarya arasında özsel olarak kapitalizmin ekonomik yasalarının kendiliğinden etkisiyle bölüşümü, gelir bölüşümünü tekeller çıkarına uygun bir biçimde düzenlemekte yetersiz kalıyordu.

Bunun sonucu, bu dönemde, işçi sınıfına karşı sermaye yararına uygulanan ve işçi hareketinin devlet tarafından kabaca bastırılması anlamına gelen şiddet yöntemleri, büsbütün bırakılmamakla birlikte, işçiler ile işverenler arasındaki uzlaşmazlıklara, daha çok tekellci sermaye yararına getirilen zorunlu çözümler, ulusal gelirin bütçe ve maliye politikaları aracılığıyla sistemli yeniden dağıtımını gibi yasal önlemlerle tamamlanmış, ve emekçiler üzerinde devletin ideolojik ve siyasal baskı aygıtı olarak etkinliği artırılmıştır.

Bu aygıt sayesinde, devlet müdahalesi, artık eskiden olduğu gibi işverenlerle sendikalar arasındaki ücret görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanmasından sonra değil, ama bu görüşmelerden önce, ve bu görüşmeleri yönlendirebilecek bir biçimde, yani hem daha demokratik bir görünümde, hem de, özellikle tekellci sermaye yararına, çok daha etkili bir biçimde söz konusu olabiliyordu.

Ayrıca, gerek işçi hareketindeki gelişmeler, gerekse sosyalist dünya sisteminin varlığı karşısında, bu demokratik görünüm zorunlu oldu da.

2. Gelir Politikası

Bu görünüme, Toplumsal Anlaşma'da da önem verildiği gözden kaçmıyor. Toplumsal Anlaşma metninde şöyle okuyoruz: "Ekonomik ve toplumsal bunalımlar ve demokratik rejime karşı yönelen tehlikeler karşısında çözüm ararken, bazı çevreler, ekonomik yapıdaki çarpıklıkları ve toplumdaki adaletsizlikleri görmezlikten gelip, işçi haklarının kısılması ya da bir süre askıya alınması gibi yanlış ve sakıncalı görüş ve eğilimlere yönelmekte." Oysa, "demokratik işçi haklarının korunup geliştirilmesi" gerekir, Toplumsal Anlaşmaya göre.

Ve "demokratik işçi haklarının korunup geliştirilmesi" için hazırlanan ve Toplumsal Anlaşma metninde "gelir-fiyat" politikası olarak adlandırılan "gelir politikası"nda, gerçek ücretleri dondurma özlemi, bu politikanın temel ögesi durumuna getirilmiştir.

Ama, gelir politikası nedir?

Gelir politikası, gelirlerin oluşma aşamasında yer alan bir girişim, gelir bölüşümü üzerinde etkili olmayı amaçlayan bir müdahale tekniği olarak tanımlanabilir. Böyle bir politikanın uygulanması, gelir bölüşümünde devlet müdahalesinin bir artışı anlamına gelir.

Oysa gelir bölüşümü, toplumsal üretim ilişkilerinden kaynaklanır, bu ilişkilerin bir fonksiyonudur. Bunun sonucu, gelir politikası, içinde uygulandığı toplumsal üretim ilişkilerinden soyutlanamaz. Yani bu politika sınıfsal güçler ilişkisinin dışı vurumundan başka bir şey değildir. Öyleyse kapitalist rejimdeki iki temel sınıfın gelirlerini ücret ve kâr oluşturduğuna göre, gelir politikasının rolü, maddi üretim sürecinde yaratılan değerın ücret ile kâr arasındaki bölüşümünü, zorunlu olarak bunlardan biri yararına **değiştirmek**tir -kapitalizmin ekonomik yasalarının kendiliğinden etkisinin belirleyebileceği sınırlar dışında değiştirmek- çünkü **karşıt** kategoriler arasındaki ilişki, ancak biri yararına, öyleyse **öbürü** zararına değiştirilebilir.

Ama ücretlerin de değiştirilebileceği sınırlar vardır. Ücret, emek gücünün yeniden üretimini sağlayacak **fizyolojik asgari** altına düşürülemez. Buna karşılık, işçiler ve öbür emekçiler, yalnızca fizyolojik değil, ama tarihsel ve toplumsal bir nitelik de taşıyan, öyleyse emekçilerin bilinç ve örgütlenme düzeyine de sıkı sıkıya bağlı bulunan, **emek gücü değerine** karşılık düşen bir ücreti, ancak güçlü bir sınıf savaşımının baskısı altında alabilirler. Gelir politikası, ücretleri, dolayısıyla kârları, işte bu sınırlar içinde değiştirebilir. Ve böyle olduğu için, gerçek ücretleri dondurmaya, hiç değilse hareketlerini sınırlamayı gözeten bir gelir politikası, işçi sınıfının bilinç ve örgütlenme düzeyine karşı, her şeyden çok, devletin ideolojik ve siyasal baskı aygıtına yaslanma zorundadır.

Sermayenin, özellikle teknelci sermayenin egemenliği altındaki devletin girişkenliğiyle hazırlanan gelir politikasının, özsel olarak bir "ücret politikası" yani gerçek ücretin gelişmesi üzerinde sınırlandırıcı bir etkiyi amaçlayan bir önlemler bütünü oluşturacağı açıktır. Bu sınırlandırıcı etki, kendini özellikle teknelci nitelikteki işyerlerinde çalıştırılan emekçilerin gerçek ücretleri üzerinde gösterecektir.

Toplumsal Anlaşma üzerinde konuşurken, İşletmeler Bakanı şöyle diyordu: "Rekabete maruz kesimlerde ücretler en az geçim düzeyinde kalır, işçiler pahalılığın ağır yükü altında ezilirken, teknelci nitelikteki işyerlerinde çalışanlar büyük ücret artışları almıştır. Artan ücretler teknelciler tarafından bu işyerlerinin ürün fiyatlarına bindirilmiş, bu da hayat pahalılığının bütünü artmasına sebep olmuştur." Sonuç kendiliğinden anlaşılıyor: Öyleyse **teknelci** işyerlerinde çalışan işçiler "büyük ücret artışları" almasın! Bu kadar da değil, toplu sözleşme düzeninin kabulünden bu yana, sendikacılığın her zaman işyerinden ücret artışı koparma biçiminde uygulandığından yakınan aynı bakan, işçinin "üretimdeki artışların nimetlerini paylaşmaya hakkı olduğu kadar, azalışlarının sonuçlarına da katılma sorumluluğu vardır" diyerek, hem işçinin kapitalist düzende yönetime katılmasının ne anlama geleceğini açıklıyor, hem de Toplumsal Anlaşmayı gerçek ücretin dondurulmasına yönelik bir girişim olarak gören değerlendirmenin, kö-tümser bir değerlendirme olmak şöyle dursun, gerçeklikte iyimser bir değerlendirme sayılabileceğini tanıtıyor.

Bu girişime "ücret politikası" değil de "gelir politikası", ya da Toplumsal Anlaşma metninde olduğu gibi "gelir-fiyat politikası" adının verilmesi, uygulanan politikanın sınıfsal yönünü saklamak içindir.

3. Gelir Politikasının Amacı

Gelir politikasının resmen açıklanan amacı, bu politikanın uygulandığı her yerde, bir yandan istihdam artış ve kararlılığın güvence altına alınırken, bir yandan da fiyatların artışını ve enflasyonist eğilimleri engellemektir. Bu hiç değişmez. Örneğin Ecevit de, Toplumsal Anlaşmayla ilgili basın toplantısında, İskandinav modeli gelir politikası uygulanan ülkelerde, "hem demokrasisi en ileri, özgürlükleri en geniş ülkeler, hem de ulusal gelir düzeyleri ve işçilerin refah düzeyleri en yüksek ülkeler" olarak söz ediyor ve ekliyordu: "Aynı zamanda, enflasyon hızının ve işsizliğin en düşük olduğu ülkelerdir."

Bu resmen açıklanan amacın altında, maliyetlerin ve toplam talebin bileştirenleri olarak ücretlerdeki artışın, gerçeklikte fiyatlardaki artışın belirleyici etkeni olduğu yolundaki tez yatar.

Yalnızca ücret-fiyat ilişkisini vurgulayan bu tez, gerçeklikte çeşitli toplumsal sınıfların farklı nitelikteki tüketimlerini, kamusal

talebi ve özellikle "askersel tüketim"i görmezden gelerek, yalnızca "toplam talep" ya da "özel tüketim" dediği şey üzerinde durur. Bu talep ya da tüketim artışı ücret artışına bağlar ve böylece, ücretlerin, kendi başlarına, fiyatların yalnızca bir bölümünü temsil ettikleri ve "özel tüketim" in, emekçilerin (ücretlerden kaynaklanan) tüketimiyle, kapitalistlerin kârlardan kaynaklanan tüketimi gibi birbirine taban tabana karşıt olayları kapsayabildiği gerçeğini gözlerden saklamaya çalışır. Böylece, ekonominin artan tekelleşmesinin, kendini özsel olarak tekel fiyatları ve tekelci kârlar alanının bir genişlemesiyle göstermesine karşın, "kâr" bileştireni "fiyat"tan dışlanmış, fiyat artışlarından yalnızca ücretlilerin, Toplumsal Anlaşma terimleriyle söylemek gerekirse, "ülke ekonomisi gerçekleriyle bağdaşmayan aşırı istemleri"nin sorumlu tutulabilmesine yol açılmış olur. Bu durumu, "özel sektörün makul kâr hadlerine kendini alıştırmaması gerekir" dileğinde bulunmak da pek değiştirmez.

Değiştiremez. Özel sektör temsilcileri, örneğin TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Feyyaz Berker, "fiyat artışlarının olumsuz etkilerini giderecek, prodüktivite artışlarında işçilerin pay almalarını sağlayacak gerçekçi, akılcı bir ücret düzenini ötedenberi savunuyoruz" derken, Toplumsal Anlaşma'yı açıklamaktan başka bir şey yapmamakta, ve "fiyat artışlarının olumsuz etkileri" dediği şeyi, üretkenlik artışından bağımsız olduklarını ileri sürdüğü ve Toplumsal Anlaşma'dan bu durumun düzeltilmesini beklediği ücret artışlarına bağlamaktadır. Örneğin, İstanbul Sanayi Odası Meclis Başkanı İbrahim Bodur, aynı şeyi şöyle söylemektedir: "işçi ücretleri ekonomi içinde, özellikle maliyetlerde önemli bir unsuru teşkil etmektedir. Fiyatları etkileyen maliyet faktörünün de makul ölçülerde disipline edilmesi yarar getirir. Ekonomide en büyük ağırlıklardan birini teşkil eden ücretlerin, tarafları ve ekonomiyi zedelemeyecek bir biçimde ele alınmasından yanayız."

Taraflar, yani işveren ve ekonomi "zedelenirse", yani gerçek ücretler artarsa, enflasyon olur, bunun acısını da işçiler çeker! Mantık bu.

Tarih de bu "mantık" yararına tanıklıkta bulunabilir. Örneğin, II. Dünya Savaşından sonra, ileri kapitalist ülkelerde, uygun istihdam koşulları sonucu, işçi sınıfı ile sendikaların konumlarındaki güçlenme, gerçek ücretlerde belli bir artış sağlanmasını olanaklı kıldı.

Bununla birlikte, ücretlerdeki her artış, tiyatrodaki ana mızı yükseliş nedeniyle, emekçiler tarafından tüketici olarak hemen yitirilmiş, üstelik bu ücret artışları, tekelci sermaye tarafından, tekel fiyatlarını daha da yükseltmek için, ek bir kanıt olarak da kullanılmışlardır. Aynı "tarih", Türkiye'de de yinelenmiş, ve İşletmeler Bakanının deyişiyle, "artan ücretler tekkeller tarafından bu işyerlerinin ürün fiyatlarına bindirilmiş, bu da hayat pahalılığının büsbütün artmasına neden olmuştur."

Ne var ki, enflasyon, yalnızca ücretliler üzerinde değil, kapitalistler üzerinde de olumsuz bir etkiye bulunur. Her şeyden önce, kapitalist yeniden üretim mekanizmasını bozar, iç fiyatları hızla yükselen ülkelerin, dünya pazarındaki rekabet yeteneği kötüleşir. Metallerin dış pazara sürümü güçleşir, ödemeler dengesi açık verir, kapitalizmin para sistemi karmakarışık bir duruma gelir, vb..

Bu nedenle, enflasyonla savaşım, herkesten önce kapitalistlerin görevidir. Ama onlar bu görevi, her şeyden önce "gelir politikası" aracılığıyla, dış ekonomik ilişkilerini de işçilerin ve ücretlilerin sırtından düzeltmeye çalışarak yerine getirmeyi yeğ tutarlar.

4. Sonuçlar

Gelir politikasının, son çözümlemede, gerçek ücret artışlarını durdurarak ya da en azından sınırlandırarak, kârları yükseltmeyi amaçlayan bir politika olduğu açıktır. Bir başka deyişle bunu, devletin ekonomiye müdahalesinde, tekelci sermaye kârının azamileştirilmesi-ne yönelik yeni bir gelişme olarak değerlendirmemiz gerekmektedir.

Bu politikanın ortaya çıkması, tekelci devlet kapitalizmi çağında, ilkin, uluslararası ticaretin özgürleşmesine ve uluslararası rekabetin gelişmesine sıkı sıkıya bağlıdır. Gelir politikasının öncelikle Hollanda ve İngiltere gibi, uluslararası rekabete son derece açık ülkelerde oluşturulup uygulamaya konmuş bulunması da bunun böyle olduğunu gösterir. Uluslararası rekabet, fiyat istikrarını, ya da hiç değilse fiyatların yükseliş hızının sınırlandırılmasını öngerektirir. Enflasyonla savaşım, bundan ötürü, herkesten önce kapitalistlerin görevidir ve onlar bu görevi, kapitalist oldukları için, bundan ötürü, her şeyden önce gelir politikası aracılığıyla yerine getirmeye çalışırlar.

Bu politikanın ortaya çıkması, tekelci devlet kapitalizmi çağında, ikinci olarak, kapitalist üretimi "planlama" girişimlerine bağlıdır. Kapitalist üretimin planlanabilmesi, bir gelirler siyasasının da uygulanmasını öngerektirir. Planlama çalışmaları, gelirlerin gelişme tahminlerinin yapılabilmesini zorunlu kılar, çünkü öbür büyüklüklerin hesabı buna bağlıdır.

Gelir politikası, "planlama" aracıyla, devletin ekonomik ve toplumsal politikasının öbür yönleriyle de sistemli bir biçimde eşgüdümleştirilmekte, ve büyük sermaye çıkarlarına daha da bağımlı bir duruma getirilmektedir. Toplumsal Anlaşmanın diliyle söylemek gerekirse: "Kalkınma Planı Stratejisinin, planların ve yıllık programların hazırlanışı, ekonomik ve sosyal politikalarla fiyat ve gelir politikalarının saptanıp izlenmesi, fiyatların denetim ve fiyat-gelir dengesinin sağlıklı ekonomik kalkınmayı hızlandıracak ve refahı artırıp yaygınlaştıracak biçimde korunması, istihdam olanaklarının artırılması, verimliliğin yükseltilmesi gibi temel sorunlar, demokratik işçi hareketiyle birlikte sürekli biçimde ele alınacaktır."

Ve Başbakan Ecevit'in, Toplumsal Anlaşma'ya ilişkin basın toplantısında söylediği, ve aba altından gösterilen bir sopaya çok benzeyen bir sözü yinelemek gerekirse: "Türk-İş ile yaptığımız toplumsal sözleşmenin dışında kalan sendikalar, bu anlaşma uygulamaya girdikçe, hiç kuşkusuz bazı güçlüklerle karşı karşıya kalacaklardır."

Gelir politikası açısından önemli olan, planlamanın kendisi değil, ama bu planlamanın hangi sınıf yararına yapıldığıdır. Kapitalizmde, planlamanın kapitalist sınıf yararına yapılacağı açıktır. Kapitalist ülkelerdeki güncel siyasal ilişkilerle mülkiyet ilişkileri egemenliklerini sürdürdükçe, emekçilerin gereksinmelerine karşılık düşen bir gelir politikası beklenemez. Ücret artışları, gerçeklikte yalnızca işçi sınıfı ve işçi sendikalarının mücadeleciliğine bağlı kalacaktır. Bu mücadeleciliği ve mücadele olanaklarını kısıtlamaya yönelen her eylem, gerekçesi ne olursa olsun, gerçek ücret artışlarını da kısıtlar.

Gelir politikası, işverenlerin "emek pazarı"ndaki konumlarını güçlendirme ereğini de güder. Bir bakıma işsizliğin yerini tutmaya çalışır. İleri kapitalist ülkelerdeki tekeller, işsizler tarafından ücretler

üzerinde yapılan ve bunların düşük kalması yönündeki baskıyı yetersiz gördükleri için de, yoğun işsizliğin yerini tutmak üzere, devletçe bir gelir politikası uygulanmasını sağlamışlardır. Çünkü yüksek bir istihdam düzeyini, sendikal eylem için elverişli bir durum yaratır. Gelir politikası, sendikalardan gerçek ücretlerin dondurulmasını ya da ücret hareketlerinin önceden sınırlandırılmasını kabul etmelerini isterken, onlardan kapitalist rejimle bütünleşmelerini, "ulusal çıkarlar", yani gerçeklikte sermaye çıkarları, ve en başta da tekelci sermaye çıkarları adına, bu elverişli durumdan yararlanmayı kabul etmelerini ister. Bu, sendikalardan, temel işlevlerini bir yana bırakmalarını, saygınlıklarını yitirmelerini, burjuvaziyle proletarya arasındaki sınıf savaşımında işçi sınıfının güçten düşürülmesine katkıda bulunmalarını, kısacası sınıf işbirliği yapmalarını istemek demektir.

Bunun böyle olduğuna, Türk-İş Genel Başkanı Halil Tunç da tanıklık ediyor. DİSK'in Toplumsal Anlaşma'ya karşı tepkisini değerlendiren Türk-İş Genel Başkanı: "DİSK'in tepkisini doğal karşılamak gerekir", diyor, ve şöyle sürdürüyor konuşmasını: "DİSK'in varoluş sebebi, amacı ideolojiktir. Sınıf mücadelesi esasına göre kurulmuştur. Böyle bir sorumluluğa katılması mümkün değildir. Esasen katılırsa biter." Yani Türk-İş'e döner. Halil Tunç, yerden göğe değin haklı!

Evet, gelir politikası işsizliğin yerini de tutmaya çalışır. Ama bir gelir politikası uygulamak için, yüksek bir istihdam düzeyi de zorunlu değildir. Gelir politikası Türkiye'de neden uygulanmak isteniyor? Büyük sermayenin optimum yeniden üretim koşullarının sağlanması için. Tekelci sermaye, her ülkede, bu temel özelliğinden ötürü bir gelir politikası uygulanmasından yanadır. Sınıf uzlaşması, büyük sermayenin optimum yeniden üretim koşullarının sağlanması için, zorunludur. Büyük sermaye, bunun için, sırasında gerekli bedeli ödemeye de hazırdır.

Gelir politikası, işsizliğin yerini tutmadığı zaman, işsizliğin kendisine dayanır. Örneğin, bu sorumlu Bakan şöyle der: "Türkiye bugün bir işsizlik cehennemi iken, bir takım tekelci ya da ekonomi için hayati önem taşıyan işyerlerinde çalışan ücretliler bir refah cennetinde yaşamaktadır." Bu, hemen önlenmesi gereken bir adaletsizlik değil mi? Öyleyse gelsin Toplumsal Anlaşma! Gelsin ve işsizlik sorununu

“refah cennetinde” yaşayan ücretlilerin sırtından çözemese bile, hiç değilse onların bu cennet yaşamına bir son versin!

Toplumsal Anlaşma'nın bir sınıf işbirliği anlaşması olduğunu çok iyi anlayan İstanbul Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı Nurullah Gezgin, “bu anlaşmanın bir ölçüde de olsa özel sektöre yansıtacağı umudu içinde” şöyle diyor: “Özel kesim olarak evvelden beri çalışma barışının sağlanması için toplu sözleşme anlaşmalarının belirli ilkelere bağlanmasını savunduk (siz, “sendikal savaşım olanaklarının kısıtlanmasını savunduk”, anlayın). Türk-İş Genel Başkanı Halil Tunç'un bu konudaki davetini sorumlu sendikacılığın belirli bir kanıtı olarak görmekteyiz.”

Doğru söze ne denir?

MESS Genel Sekreteri İlhan Lök de, aynı görüşü, şöyle dile getiriyor: “Anlaşmanın olumlu ve en önemli yanı, ülkemizdeki toplu sözleşme keşmekeşinin, sonunda, hükümet ve işçi kanadı (yani Halil Tunç kanadı) tarafından da saptanmış, buna bir yön verilmiş ihtiyacının duyulmuş olmasıdır.”

Devletin ücretlerin belirlenmesindeki artan etkisi, gerçek ücret düzeyinin önce korunması, sonra da yükseltilmesi için savaşımın büyük toplumsal önemini açıkça gösteriyor. Her zaman dirimsel bir önem taşıyan bu savaşım, bugün, sınıflar savaşımının bir parçası olarak, yeni bir boyut kazanıyor. Çünkü devletin ücretlerin saptanmasına artan müdahalesi, “ücret sorunu”nun artan bir siyasallaşmasına yol açıyor.

Gelir politikası, ücret tarifeleri üzerindeki görüşmelerde, sendikaların özerkliğini gitgide kısma ereğini gözetiyor. “Toplumsal Anlaşma'nın diğer önemli bir kuralı da”, diyor Başbakan Ecevit, “önümüzdeki toplu sözleşme döneminde kamu kesimi için bir çerçeve anlaşma yapılmasıdır.”

Öyleyse bundan böyle bir ücret artışı için savaşım verirken, sendikalar artık yalnızca işverenlerle ve onların örgütleriyle, yalnızca kamuoyunun tekelci koşullandırma aygıtı ve devlet tarafından başvurulmuş çeşitli zorlama biçimleriyle uğraşmakla kalmayacak, ama devletin iktisat politikasıyla da çatışmaya girişeceklerdir. Böylece,

ücret artışı için savaşım, doğrudan bir siyasal nitelik kazanacaktır.

Tekelci kapitalizm çağında, devlet tarafından ücret konusunda emekten yana bir politika uygulanabilmesi olanaksızdır. Devlet bürokrasisiyle bağlanmış bir avuç tekelci başlıca üretim araçlarını elinde ve denetimlerinde tuttuğu ve bu araçlardan yoksun büyük emekçiler yığınını sömürdüğü sürece, sermaye ve emek arasındaki karşılık varolduğu sürece, işçi sınıfı ve örgütleri, sendikal hakların genişletilmesi ve emekçilerin yaşam koşullarının düzelmesi için, Toplumsal Anlaşma türü hiç bir uzlaşmaya yanaşmaksızın, direngen bir savaşım verme zorundadırlar.

II. EMEĞİN ÜCRET POLİTİKASI

1. Oynak Ölçek Yöntemi

Emeğin ücret politikası ilke olarak işçi sınıfının gerek milli gelirindeki payının gerekse ücretlerin devamlı olarak artırılmasını amaçlayan savaşımçı bir politika olmak zorundadır. Çünkü kuramsal olarak da deneysel olarak da biliyoruz ki, son çözümlemede, ücret düzeyinin ne olacağını belirleyen öğe işçi sınıfının savaşımçılığı ve savaşım gücüdür. Böyle olunca, ücretlerin herhangi bir otomatik kurala (hesaplama biçimine) bağlı olarak, ya da izlenen ekonomik politikayla uyumlu olmak koşulu ile, üst düzeyde, yapılacak müzakerelerle belirlenmesi yöntemleri, adı ister ‘Toplumsal Anlaşma’ ister başka birşey olsun işçi sınıfı tarafından kabul edilemez. Kabul edilmesi gerekir. Çünkü yukarıda da değinmiş olduğumuz bu yöntemler, sınıf mücadelesini ekonomik düzeyde gereksiz kıldığından, sendikaları da fonksiyonsuz ve giderek etkisiz ve anlamsız kuruluşlar haline getirirler. DİSK'in “Toplumsal Anlaşma'yı kabul etmemiş olmasının asıl nedeni bu, yani işçi sınıfının iğdiş edilmesine razı olmaması ve işbirlikçiliği -düzenle bütünleşmeyi- reddetmesidir.

Bununla birlikte, emeğin izleyeceği ücret politikasının, bugün her şeyden önce işçi sınıfını enflasyonun olumsuz etkilerinden kurtarmayı gözetecek bir politika olması da zorunlu görünmektedir. Bu zorunluluk, ücretlerin satınalma güçlerini korumak için, ücretlerin yaşam pahalılığının fazla gerisinde kalmadan, adeta otomatik olarak onunla birlikte artmalarını güvence altına almayı gözetilen bir yöntem olan ücretlerin oynak ölçek yöntemini ister istemez gündeme getiriyor.

Bu yönetim ilginç bir uygulama örneğini Fransa'da görebiliriz.

Fransa'da oynak ölçek (echelle mobile) uygulaması 11 Şubat 1950 günlü yasayla başladı. Bu yasa, işçi sınıfının yürüttüğü siyasal ve sendikal savaşımın baskısı altında, ücretlerin altına düşemeyecekleri bir en az yaşam düzeyinin işverenler tarafından kabul edilmesi üzerine yayımlandı. Bu yasaya göre, söz konusu düzeye karşılık düşen asgari ücret (SMIG), çağımızın zorunlu gereksinmelerinin dışavurumu olan bir tip bütçeye göre belirlenecekti. Hükümet, 1952'de, asgari ücretin böyle bir aile bütçesine göre değil, ama resmi bir fiyat indeksine göre belirleneceğini buyuran bir yasa çıkardı. Resmi fiyat indeksi, yaşam pahalılığını olduğundan düşük gösteriyor ve asgari ücretin satınalma gücünün düşmesine yol açıyordu. Öyle ki, 1968 yılında, işçi hareketlerinin yoğunlaşması üzerine, o zamana değin resmi indekse göre hesaplanan asgari ücrete, ağıktan % 38 oranında zam yapıldı.

2 Ocak 1970'de, bu konuda yeni bir yasa yayımlandı. Bu yasa uyarınca yürürlüğe giren yeni asgari ücret (SMIG), bu kez hem fiyatların, hem de gerçek ücretlerin gelişmesine göre hesaplanıyordu. Resmi fiyat indeksi en az % 2'lik bir artış gösterdiği zaman, asgari ücret de, Hükümet kararıyla, bir sonraki ayın ilk gününden başlamak üzere, aynı oranda artırılıyordu. Ayrıca, her yılın Temmuz ayının ilk günü, asgari ücrete, gerçek ücretlerin artışı oranında bir zam daha yapılıyordu. Bütün bunlardan başka, hükümet, özel bir komisyonun gerek göstermesi üzerine, asgari ücreti bir kararname ile de artırabiliyordu. Bu yöntem, bugün Fransa'da yürürlüktedir. Yöntemin özelliği, ücretlerin tümünü değil, yalnızca asgari ücreti oynak ölçeğe bağlamasıdır. Bunun nedeni, ortalama gerçek ücrette sürekli bir yükseliş olmasıdır. Bir başka deyişle, ülkedeki ortalama ücret artışı, yaşam pahalılığındaki gelişmeyi dışavuran resmi fiyat indeksindeki artışın üzerindedir. Bu durumda, tüm ücretlerin oynak ölçeğe bağlanması, ücretlilerin zararına olurdu. Yalnız asgari ücret oynak ölçeğe bağlanmış ve asgari ücretteki gelişmenin, yalnız resmi fiyat indeksindeki gelişmeye göre değil, ama gerçek ücretlerdeki gelişme de gözönünde tutularak hesaplanması kabul edilmiştir.

Ülkemizde de asgari ücretler, için böyle bir yöntem uygulanabilir. Yani, buna göre, asgari ücretler her yıl, diyelim Haziran ayında

ortalama ücretlerdeki artış kadar artırılacak ve ayrıca geçinme indeksi belirli bir oranda artınca, ücrette, izleyen aydan itibaren aynı oranda artırılacaktır. Yineleyelim ki bu yöntem sadece asgari ücretler için söz konusudur. Diğer ücretler, gene toplu iş sözleşmesi yöntemi, yani işçi ve işverenlerin karşılıklı pazarlık ve çekişmeleri yolu ile belirlenecektir.

2. Uygulamanın Genişletilmesi

İçinde yaşadığımız gibi hızlı enflasyon dönemlerinde, işçiler, toplu sözleşme ile sağlayacakları ücret kazanımlarını, toplu sözleşme süresi boyunca da koruyabilmek için, oynak ölçek yönteminden yararlanabilirler. Bilindiği gibi Türkiye'de toplu iş sözleşmelerinin süresi, genellikle, 2 yıldır. Oysa, örneğin son iki yılda, ülkemizdeki hayat pahalılığı (geçinme indeksleri) % 145 oranında artmıştır. Bu 2 yıl önce yapılmış olan bir toplu sözleşme ile alınmış olan ücretin toplu sözleşme sonundaki gerçek değerinin, baştakine göre yarıdan fazla düşmesi demektir. Toplu sözleşmelerde ikinci yıl için ek bir zam alınması bu tür kayıpları azaltmakla beraber, çok defa, ortadan kaldırmaz. Çünkü enflasyon büyük ölçüde hükümetin izleyeceği politikaya tâbi olduğundan, hele 2 yıl gibi oldukça uzun bir sürede bunun oranının ne olacağını önceden doğru olarak kestirmek hemen hemen olanaksızdır. Kaldı ki, ülkemizde tek bir yılda bile enflasyon oranının çok büyük artışlar gösterebileceğini gördük. Örneğin 1978'de bu oranı % 60'ın üzerinde olmuştur. İşte, toplu sözleşme ile elde edilmiş olan ücretin gerçek değerini toplu sözleşme süresince koruyabilmek için, toplu sözleşmeye, fiyat artışları belli bir oranı aşınca, ücretlerin ve diğer parasal ödemelerin de izleyen aydan itibaren aynı oranda artırılacağı konusunda bir hüküm konulabilir.

Böylece, oynak ölçek yöntemi, ücret sorununu tek başına ve kesin olarak çözüme bağlayan bir öz-düzenleyici olarak değil, ama işçi sınıfının artan savaşımçılığının ürünü olan sendikal kazanımlarını, ücret alanında koruyan bir araç olarak kullanılmış olur.

yaratdığı ekonomik ve toplumsal baskıları hafifletecek, hem de işsizlerin gönderecekleri dövizler, ödemeler dengesini olumlu yönde etkileyecekti. Türkiye, 1961 yılından bu yana yurt dışına işçi göndermeye başladığında, yetkili çevrelerin soruna bakış açısı böyleydi.

Kısacası işçi göçü, emperyalist-kapitalist sistemin bunalımlarını biraz olsun hafifleterek, sistemin kendini yeniden üretmesi yolunda yararlandığı bir öge olmuştur.

Aşağıdaki tablo 1, yurtdışındaki işçilerimizin % 73'ünün çalıştığı Batı Almanya'da 1955-73 döneminde, verimlilik ve gerçek ücretler arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.

YURT DIŞINA İŞÇİ GÖÇÜ ÜZERİNE

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Batı Avrupa ülkelerinde kapitalist sistemi yeniden güçlendirmek için, özellikle ABD'nin etkin desteği ile girişilen çabalar, hızlı bir ekonomik büyümeye ve sermaye birikimine yol açtı. 1960'ların başında bu ülkelerde işgücü darlığı gözlenmeye başladı. Bu darlığın gerçek ücretlerin yükselmesine yol açması, yabancı işçi kullanarak yedek işgücü ordusunun varlığını sürekli kılmak ve böylece ücret artışları üzerinde bir baskı yaratmak şeklinde sonuçlandı. Yabancı işçi kullanımının, gelişmiş kapitalist ülkeler yönünden bundan başka daha birçok yararları vardı. Ekonominin durgunluk içinde olduğu dönemlerde öncelikle yabancı işçilerin işlerine son verilecek, işsizliğin yaratacağı toplumsal muhalefet bu yolla önlenmeye çalışılacaktı. Ayrıca, yetişkin yabancı işçi kullanımı, gelişmiş kapitalist ülkeleri, bu işçilerin yetişmesi için gerekli harcamalardan kurtarıyordu.

Az gelişmiş ülkelerin ekonomileri açısından da işçi göçünün birçok yararları vardı. Bu ülkelerde sanayileşme, ekonomi dışı bağımlı olduğu için, emperyalist-kapitalist sistemin işbölümü çerçevesinde, artık kârlılığını yitirmesi nedeniyle onlar tarafından terk edilen bazı sanayi dallarının gelişmesi şeklinde oluyordu. Bu sanayiler ağırlıkla montajcılığa dayanan bir yapıya sahiptiler. Bu tür bir sanayileşme, tarımda makinalaşmadan doğan işsizliği ortadan kaldıramıyor, açık işsizlerin ve gizli işsizlerin oranı toplam işgücü arzi içinde büyük boyutlara varıyordu. Bu koşullar altında işgücü ihracı, hem işsizliğin

Tablo 1
Batı Almanya İmalat Sanayiinde Verimlilik ve Gerçek Ücret Değişmeleri (1955=100)

Yıllar	Verimlilik İndeksi	Gerçek Ücret İndeksi	(Verimlilik/ G. Ücret) x 100
1958	116	120	97
1961	145	149	97
1964	180	177	102
1967	214	198	108
1970	257	238	108
1973	320	272	118

Kaynak: Oktay Varlıer, Yabancı Ülkelere İşçi Göçünün Nedenleri ve Etkileri Üzerine, DPT yay, s.20

Tablo 2'de görüldüğü üzere, 1964 yılına kadar, gerçek ücret artışları verimlilik artışlarıyla başabaş gitmiş, hatta işsizlik oranının en düşük olduğu yıllarda (1958-61) verimlilik artışının bir miktar üstüne çıkmıştır. Yabancı işçi istihdamının başlamasıyla gerçek ücretlerdeki artışlar, verimlilik artışının altında kalmaya başlamıştır.

Böylece yabancı işçi istihdamı, gerek o ülkelerin kendi işçilerinin ücret artışı isteklerini sınırlı tutmaları, gerek yabancı işçilere ödenen düşük ücretler nedeniyle sömürü oranlarını artırmaya yaramıştır.

Yabancı işçilere ödenen ücretlerin, yerli işçilere ödenenlerden daha düşük olduğu aşağıdaki tabloda görülmektedir. Çeşitli ekonomik faaliyet dallarında çalışan yabancı işçilerin saat ücreti ortalaması, yerli ve yabancıların birlikte hesaplanan ortalamasından daha düşük olduğuna göre, ikinci ortalamayı yükselten yerli işçilere ödenen, daha yüksek ücretler olduğu açıktır. Öte yandan yabancı işçiler, yerli işçilerin artık çalışmak istemediği zor, ağır ve pis işlerde çalıştırılmaktadır.

Tablo - 2

**İşçilerin Meslek Durumlarına Göre Aldıkları
Brüt Saat Ücreti Ortalaması.**

Ekonomik Sahası	Yerli ve	
	Yabancı İşçiler (DM)	Yabancı İşçiler (DM)
Hammadde ve Üretim Malları End.	6.97	7.92
Demir Çelik Endüstrisi	7.21	7.99
Yatırım Malları End.	7.37	7.87
Makine Yapımı	7.28	7.85
Sokak Araçları	8.14	8.52
Elektro Teknik End.	7.23	7.50
Tüketim Malları End.	6.57	7.35
Tekstil End.	5.96	6.48
Besin ve Gıda Maddeleri End.	6.42	7.14
Yeraltı ve Yerüstü İnşaat	7.07	7.83
Madencilik	7.14	7.53

Kaynak: İİBK-Bülteni, 117, s.82

Gelişmiş kapitalist ülkeler, yabancı işçilere daha düşük ücret ödemelerinin yanı sıra sosyal güvenlik haklarını da yerli ve yabancı işçilere eşit bir biçimde uygulamamaktadır. Türkiye'li işçiler emeklilik, işsizlik, hastalık, iş kazası sigortalarından yeterince yararlanamamakta, Türkiye'deki çocukları için çocuk parası alma konusunda birçok güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Ustyapısında feodal kalıntıların etkinliğini koruduğu bir sosyo-ekonomik yapıdan, gelişmiş kapitalist ülkelere özgü çok farklı bir sosyo-ekonomik yapıya geçen işçilerin bu yeni yaşayış tarzına uyum göstermeleri güç olmaktadır. Ne içine girdikleri toplumun insanları onlara alışabilmekte, ne de gidenler onların değer yargılarını benimseyip, o topluma ayak uydurabilmekte-dirler. Kapitalist sınıf, bu durumdan yararlanıp işçi sınıfının birlik ve dayanışmasını bozmak için, ülkelerindeki çeşitli yabancı işçi gruplarının ve bunlarla kendi yerli işçilerinin kaynaşmalarını önleyici her türlü önlemleri almakta, aralarındaki farklılıkları körüklemektedir.

Sonuçta gidenler kendi içlerine kapalı ufak "koloniler" halinde yaşamakta ve bu durum birçok kişisel ve toplumsal bunalımlara neden olmaktadır. Bu süreçten en olumsuz etkilenenler, dışardaki işçilerin çocuklarıdır. Bir yanda aile içinde aldıkları geleneksel kültür, öte yanda, gelişmiş kapitalist topluma özgü kültür ve bu çocukların büyük çoğunluğunun eğitim olanaklarından yoksun olmaları her iki topluma da yabancılaşmış kişiliklerin doğmasına neden olmaktadır.

Dışarda çalışan işçiler, kendi ülkelerine döndüklerinde, yabancı ülkelerde çalıştıkları sürece kesilen sigorta primlerinin devletten devlete transferi konusunda batılı ülkelerin kesin karşı koyuşuyla karşılaşmaktadırlar. Batı Almanya'daki yabancı işçiler, 1957'den bu yana karşılığında her hangi bir yardım görmeksizin sadece emeklilik sigortasına 21 milyar marklık prim ödemişlerdir. Elbette emperyalistler kendilerine aktarılan böylesine önemli bir fonun ellerinden çıkmasını istemeyeceklerdir.

Yurt dışına işçi göçüne sağlayacağı döviz nedeniyle, alkış tutan Türk Hükümetleri, şimdiye dek, dışardaki işçilerimizin sorunlarını çözümlenebilecek etkin önlemler almamış, üzerinde düşünülen, araştırılan başlıca konuyu ise işçi tasarruflarının nasıl en "yararlı" bir biçimde kullanılabilirdiği olmuştur. Ortak Pazar'a üye olmak için yıllardır birçok yükümlülükleri kabul eden Türkiye'nin AET

ülkelerindeki işçilerinin, 1976-86 yılları arasında serbest dolaşım hakkına kavuşacağı, Ankara Anlaşması'na ek olarak yapılan Katma Protokol'de belirtilmiştir. Oysa, şimdi AET ülkeleri bunu kabul etmemekte ve "taze para" sıkıntısı çekilen bir dönemde, "Türkiye kredisizlik istiyorsa, serbest dolaşım konusuna 1981'e kadar hiç değinmesin" denilmektedir. Hükümet'te bu uyarıya kulak vererek, AET üyesi ülkelerde işsizlikten çok etkilenen Türkiye'li işçilerin sorunlarına eğilmemektedir.

Aşağıdaki tablo 3 yıllar itibariyle yurt dışına giden işçi sayısını ve gönderdikleri döviz miktarını göstermektedir.

Tablo 3

Yurtdışındaki İşçilerimizin Sayısı ve Yıllar İtibariyle Gönderdikleri Döviz Miktarları			
Yıllar	Giden İşçi	Gönderilen	
		Kümülatif Giden İşçi	Döviz Miktarı (Milyon Dolar)
1963	43000	43000	-
1964	66216	109216	9
1965	51520	160736	70
1966	34410	195146	115
1967	8947	204093	93
1968	43204	247297	107
1969	103975	351272	141
1970	129575	480847	273
1971	88442	569289	471
1972	85229	654518	740
1973	135820	790338	1183
1974	20211	810549	1426
1975	4419	814968	1312
1976	10558	825526	983
1977	19084	844610	982
1978	18852	863462	983
		Toplam: 8888	

Kaynak:

T.C. Maliye Bakanlığı, Yıllık Ekonomik Raporlar.

İşçi döviz gelirleri, özellikle 1973-75 yılları arasında toplam dışsattım gelirlerine hemen hemen eşit olmuş ve ödemeler dengesindeki açığı kapatmada etkin rol oynamıştır. 1974 yılından beri batılı ülkelerin, baş gösteren ekonomik bunalım nedeniyle, işçi alımını durdurmaları sonucu başlıca Libya ve Suudi Arabistan'a işçi gönderilmeye başlanmış ve Türkiye'ye yollanan döviz miktarında düşme olmuştur. Bu durum tekelci sermaye açısından döviz darboğazının en üst düzeye ulaştığı şu sıralarda, işçi dövizlerini artırmak için en umulmadık önlemlerin Hükümetçe gündeme getirilmesine yol açmıştır. Dövizle araba ve dövizle konut satışından sonra, şimdi de Hükümet, yurt dışındaki işçilerin döviz ödeyerek askerlikten muaf olmalarını sağlayacak bir yasa çıkarmanın hazırlığı içindedir.

İşçi tasarruflarını değerlendirmek için, işçi şirketleri kurulması yoluna gidilmişse de, bu şirketlerin büyük çoğunluğunun başarısız faaliyetleri, işçilerin bunlara olan güvenini azaltmış, devlet garantisi ve denetimi altında olmayan yatırımların hisselerini almama eğilimini güçlendirmiştir. 1975 yılından bu yana uygulanan "bedelsiz ithalat" yöntemiyle de işçi tasarrufları değerlendirilmeye çalışılmış ancak bu yolla daha çok otomobil getirilmiştir. Dışarıdan getirilen mesleki alet ve makineler ise spekülasyon ticarete neden olmuştur. Makineler getirilenlerce kullanılsa bile küçük iş yerlerinin yaygınlaşmasına yol açmaktadır. Oysa Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda savunulan yaygın halk girişimciliği, kamu öncülüğünde yürütülecek ileri teknoloji içeren yatırım malı sektörlerini tamamlayıcı nitelikte girişimler olarak ele alınmaktadır. Bu girişimlerde ekonomik kaynağın sağlanmasında yurt dışında çalışan işçiler önemli rol oynayacak, Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB) halk girişimciliğinin her türlü sorunlarının çözülmesinde yardımcı olacaktır.

Anonim şirket olarak küçük tasarruf sahiplerinin bir araya gelmesiyle kurulacak böylesi şirketlerin, çok uluslu şirketlerle ortak yatırımlara giren yerli tekelci sermaye karşısında rekabet şansı hiç yoktur. Bunlar ya çözmeye ya da tekelci sermaye tarafından yutulmaya mahkûmdur. Kapitalist toplumda varolan sınıf mücadelelerini mülkiyeti yaygınlaştırarak yumuşatmayı amaçlayan böylesi tezlerin, adları ne olursa olsun, başarısızlığa uğramaları kaçınılmazdır.

1979'UN GÖRÜNÜMÜ

Enflasyon ve Döviz Darboğazı

Türkiye, son birkaç yıldır içine düşmüş olduğu hızlı fiyat artışları (enflasyon) ve dış ödeme güçlükleri (döviz darboğazı) biçiminde görünen ekonomik bunalımdan 1979 yılı başlarında daha henüz kurtulabilmiş değildir. Enflasyon da döviz darboğazı da bütün şiddetiyle devam etmekte ve 1979 yılının çözüm bekleyen başlıca sorunları olarak karşımızda durmaktadır. Ancak geçtiğimiz yılın deneyimleri şunu ortaya koymuştur ki, bu sorunlar ne zannedildiği kadar acildir, ne de çözülmedikleri takdirde ülke ekonomisinin çökmesine neden olacak boyut ve niteliktedirler.

Gerçekten, geçen yıl enflasyon oranı % 60'ın üstüne çıkmış olduğu halde bu durum bir panik yaratmamış, aşırı bir paradan kaçma olayı gözlenmemiştir. Bankalardaki tasarruf mevduatının artmakta olmasını bunun bir kanıtı olarak alabiliriz. Temmuz 1978 itibarıyla bu artış % 25 oranında olmuştur. İşin ilginç yönü, vadeli tasarruf mevduatındaki artışın (% 32), vadesizdeki artıştan (% 22) daha fazla olmasıdır. Aynı dönemde para arzındaki artışın % 27 ve emisyon hacmindeki artışın % 34 oranlarında olduğu gözönünde tutulursa, paraya karşı halkın tavrında çok önemli bir değişiklik olmadığı söylenebilir.

Döviz darboğazına gelince, 1978'de 4.6 milyar dolarlık dışalım

yapılabilmıştır. Bu, dışalımın en yüksek olduğu 1977 yılına göre % 21 oranında bir gerileme ifade etmektedir. Karşılaştırmayı 1976 yılı ile yaparsak gerileme sadece % 10 kadardır. Aynı yıl 2.3 milyar dolarlık dışsattım yapılmış olduğuna göre, dış ticaret açığı 2.3 milyar dolardır. Türkiye'nin aynı yıl borçları anapara ve faizleri ile yabancı sermayenin kâr transferleri olarak dışarıya en az 800 milyon dolar civarında ödeme yapmış olduğunu düşünürsek, geçen yıl dışsattım dışında sağlanan dış finansmanın 31 milyar dolar civarında oldukça yüksek bir miktara ulaşmış olduğu görülür. Bunun 1.4 milyar dolar kadarı işçilerimizin gönderdikleri dövizler ve turizm gelirleri ile karşılandığına göre, geri kalan 2 milyar dolar şu ya da bu yollarla sağlanmış kredilerle karşılanmış demektir. Bu da ülke için -bir çeşit kredi ambargosu uygulanan bir dönemde- azımsanamayacak bir olanaktır.

Kaldı ki, bu yılın çök ayı başlarında Guadeloupe Zirvesi'nde, 4 i-leri kapitalist ülke (ABD, B. Almanya, İngiltere ve Fransa) Türkiye'ye "acil ekonomik yardım" yapmayı kararlaştırmışlardır. Öyle anlaşılıyor ki, dünya kapitalist sisteminin (emperyalizmin) politik yöneticileri, İran'daki olayların da etkisiyle, Türkiye'de batıya bağlı istikrarlı bir yönetimin oluşmasına büyük ağırlık vermişler ve bu amaçla ekonomik katkıda (yardımda) bulunmayı 'acil' bir görev saymışlardır. Gerçi bu satırların yazıldığı Mart başlarına kadar Guadeloupe'da kararlaştırılan "acil yardım"dan henüz hiç bir somut sonuç alınmamışsa da, yıl içinde Türkiye'ye önemlice bir miktar dış kredi sağlanacağından pek şüphe etmemek gerekir.

Acil yardım kararının Guadeloupe'da, yani sadece politik düzeyde oluşmuş olması düşündürücü ve kuşku vericidir. İşçi sınıfımız Türkiye'nin NATO'nun sivri ucu ya da Orta Doğu'da emperyalist çıkarların bekçisi olarak kullanılmasına, buna olanak verecek her türlü gelişmeye kesin olarak karşıdır. Tersine işçi sınıfımız, Türkiye'nin barışçı bir politika izlemesini, bölgede silahsızlanmanın ve yumuşamanın savunucusu olmasını, bunun doğal bir sonucu olarak yabancı üslerden arındırılmasını ister.

Döviz darboğazıyla ilgili olarak şunu da hatırlamak gerekir ki, Türkiye doğal kaynaklarının zenginliği, sahip bulunduğu teknik sermaye donatımının nicelik ve niteliği işgücünün erişmiş olduğu eğitim ve yetenek düzeyi itibarıyla yüksek bir üretim potansiyeline

sahiptir. Bu nedenle şimdiye kadar dışardan alınan malların bir kısmını içerde üretmek olanağı vardır. Nitekim dışalım daraldıkça bu olanağın harekete geçirildiğini ve geçen yıldan beri bir kısım dışalım mallarının içerde üretilmeye başlandığını görüyoruz.

Kuşku yoktur ki, ülkenin üretim potansiyelini bu yönde harekete getirebilmek, diğer şeylerin yanı sıra ve herşeyden çok bir örgütlenme sorunudur. Kamu sektörü bu işleri yerine getirmek üzere yeniden örgütlenmelidir. Bu sorunun çözülmesi ölçüsünde ülkenin dışalım ve dolaşımıyla döviz gereksinimi azalacağı gibi, istihdam sorununa da olumlu yönde bir katkıda bulunmuş olur.

İşsizlik

Görmüş olduğumuz gibi ülkemizde işsizlik kapitalist gelişmeye koşut olarak devamlı bir artış göstermiştir. Ancak ne var ki, 1960'ı izleyen yıllarda 1973'e kadar, yurt dışına toplam 1 milyona yakın işçi gönderilebildiğinden, bu dönemde işsizlik bunalım yaratıcı boyutlara ulaşmamıştır. 1973 yılında kapitalist sistemin, özellikle ileri kapitalist ülkelerin yeniden bunalıma girmeleri üzerine, işçilerimiz için bu kapı kapanmış, hatta bazı geri dönüşler bile olmuştur. Gerçi Libya ve Suudi Arabistan'da işçilerimiz için yeni çalışma olanakları açılmıştır ama, bunlar henüz anlamlı boyutlara ulaşmamışlardır. Bu durumda, yani hem kapitalistleşme süreci devam ettiği hem de dış istihdam olanakları kapanmış olduğu için son 4 yıldır işsizlik hızla büyümüş ve toplum üzerindeki etkileri bunalım düzeyine çıkmıştır.

Yaygın ve yoğun işsizlik ve onun yarattığı karamsarlık, başka yerlerde olduğu gibi Türkiye'de de, aynı zamanda faşizmin yayılmasına elverişli bir ortam da oluşturmaktadır. Bu nedenle, faşist hareketin özellikle işsizliğin yoğunlaştığı olduğu son 4 yılda güçlenmiş olmasını bir rastlantı saymamak gerekir.

Demek oluyor ki, yeni iş alanları açılarak işsizliğin önlenmesi ekonomik olduğu kadar sosyal ve politik açıdan da büyük önem taşımaktadır. Oysa 1979 yılı bu bakımdan pek talihi bir yıl sayılmaz. Çünkü bilindiği gibi, enflasyonu önlemek ve döviz gereksinimini azaltmak üzere uygulamaya konulmuş olan istikrar programı, esas olarak, ekonomik büyümenin yavaşlatılmasını amaçlamaktadır. Bu, 1979'da önceki yıllardakinden daha çok değil, fakat daha az iş alanı a-

çılacak demektir. Hatta, "istikrar programı"nın şiddetine ve uygulamaya ustalığına bağlı olarak, bazı üretim dallarında istihdamın mutlak olarak gerilemesi, yani halen çalışmakta olan işçilerin bazılarının işlerini kaybetmeleri bile çok olasıdır. Ülkemizde işsizlik sigortası bulunmadığı gözönünde tutulursa, bu tür işsizliğin ne büyük bir felaket olduğu açıktır.

Bu durumda yatırımları artırıp yeni iş alanları açarak işsizliğin azaltılmasına, fiyat istikrarı sağlanmasına yani enflasyonun önlenmesine göre, öncelik tanınmasının gerekliliği açıktır. İşçi sınıfımızın ekonomik faaliyetleri kısıtlayan "istikrar programları"na karşı çıkışının temel nedeni budur. Ayrıca, İş Kanunu'nun işten çıkarmalarla ilgili 13, 17, ve 24. maddelerinin gözden geçirilerek iş güvencesini sağlayacak biçimde değiştirilmesi de gerçekleştirilmesi mutlaka gerekli olan ivedi bir görev haline almış olan diğer bir konu da, hiç değilse çalışırken işini kaybedenleri kapsamına alacak bir işsizlik sigortasının kurulmasıdır.

1979'da Sınıf Savaşını Yoğunlaşacaktır

Yukarıda, 1978 yılında milli gelir dağılımının işçi ve diğer emekçi sınıflar aleyhine bozulmuş olduğunu, hatta bu bozulmanın yalnız göreceli değil, fakat mutlak anlamda yani gerçek gelirlerin azalması biçiminde olduğunu da görmüştük. Emek gelirlerindeki bu düşmeye karşılık spekülatif kazançlar, kira gelirleri ve genel olarak kâflar artmıştır. İşçi sınıfımızın ve onun gerçek sendikal örgütü olan DİSK'in bu duruma sessizce boyun eğmesi uğradığı kayıplara "tevekkülle" katlanması, elbette ki, beklenemez. Bundan ötürü, 1979, sınıf savaşımının yoğunlaşacağı bir yıl olarak görünmektedir.

İşçi sınıfı bu savaşımını birbirini tamamlayan iki yönde yürütmek zorundadır. Birincisi, işverenlere karşı toplu sözleşme düzeyinde verilecek olan savaşımıdır. Burada işçiler ücret ve diğer çalışma koşullarıyla ilgili kazanımlarını korumak ve daha da geliştirmek için savaşım vereceklerdir. İkincisi, Hükümet'in izlediği ekonomik ve sosyal politika ve uygulamalara karşı politik düzeyde verilecek olan savaşımıdır. Burada işçiler CHP ağırlıklı Hükümet'in işçi sınıfının çıkarlarına ters düşen tüm politikalarına ve eylemlerine karşı ve işçi sınıfının demokrati hak ve özgürlüklerini korumak ve geliştirmek için savaşım vereceklerdir.

Sendikaların politik düzeydeki bu ikinci savaşlarını olmaksızın işverenlere karşı yürüttükleri ekonomik savaşlarının başarılı olması olanaksızdır. Örneğin işverenlerden alınan devamlı zammı, eğer Hükümet'in enflasyonist politikası devam ederse, kısa bir süre sonra, fiyatlar yükseleceği için, geri alınmış olacaktır. Böyle bir duruma olanak vermemek için işçilerin, ücretlerine zam aldıktan sonra, hükümetin enflasyonist politika izlemesine engel olması da gereklidir. Örnekleri artırabiliriz. Çünkü çağımızda Hükümetlerin ekonomik hayata müdahale olanakları o kadar çoktur ki, bu olanakları kullanarak her zaman işçi ve diğer emekçi sınıfların gerçek gelirleri üzerinde doğru- dan doğruya etkili olabilirler. Vergi ve bütçe politikası bunun en bilinen örnekleridir. İşçi sınıfı üzerindeki vergiler artırılarak, ya da en çok onların yararlandıkları kamu hizmetleri kısılarak bu sınıfların gerçek gelirleri düşürülebilir.

Vergi önlemleri paketinin başına gelenler bunun en açık örneğidir. Hatırlanacağı üzere bu pakette en az geçim indiriminin yükseltilmesi gibi işçi ve memurların vergi yüklerini hafifletici hükümler bulunduğundan, paketin tümü yasallaştığı takdirde, vergi yükü ücretliler yararına bir miktar değişmiş olacaktır. Bundan ötürüdür ki, DİSK bu ilk vergi tasarısını, esas olarak, desteklemişti. Sonradan, sermaye çevrelerinden gelen baskılar sonucu, tasarının parçalara ayrılması yoluna gidildi ve önce Belediye Gelirleri Yasası Meclislerden geçirildi. Bu yasanın birçok olumlu yönleri olmakla beraber, tasarının tümünden koparılmış olduğu için, vergi adaleti bakımından bazı kusur ve yetersizlikler de taşımaktadır. Buna rağmen Yasanın veto edilmesi uygun olmamıştır. Diğer taraftan tasarının ücret gelirleri üzerindeki vergi yükünü azaltıcı bölümünün ne zaman ve ne biçimde çıkarılacağı -hatta çıkarılıp çıkarılmayacağı henüz belli değildir.

Diğer taraftan bunalımdan kurtulmak için alınmakta olan istikrar önlemleri, bunun tüm yükünü işçi ve diğer emekçi sınıfların sırtına yüklemek yönünde gelişmektedir. Örneğin, tütün baş fiyatı düşük tutulmuştur. Bu diğer tarım ürünleri taban fiyatlarının da aynı biçimde düşük tutulacağına bir göstergesidir. Memurlar için getirilmiş olan zamlar da oldukça düşük düzeylerde kalmıştır. Kuşkusuz bunlar, toplu sözleşmelerde bir ölçü olarak kullanılmak istenecektir. Buna karşılık kârları kısıtlayacak etkin bir fiyat denetimi kurulmamıştır. Bu koşullar altında 1979'da kârlar, özellikle, tekelci

sermayenin kârları artmakta devam edecek demektir.

Bütün bu olumsuz gelişmeler karşısında, işçi sınıfımızın gerçek sendikal üst örgütü olarak DİSK'in suskun kalması söz konusu değildir. Tersine, tutarlı bir ekonomik-sendikal savaşım verebilmek için, işçi sınıfının çıkarlarını yalnız toplu sözleşme masasında savunmakla yetinmeyecek, bunu bütün ülke düzeyinde, sosyal ve siyasal düzeyde de yoğunlaştırarak sürdürecektir. Hemen şunu belirtelim ki, işçi sınıfının burada söz konusu ettiğimiz politika düzeyindeki ekonomik -yani sömürüyü sınırlamayı amaçlayan- savaşımı, işçi sınıfının partisi aracılığıyla yürüttüğü ve iktidara gelip sömürüyü kaldırmayı amaçlayan politik savaşımından ayrıdır.

Disk

Demokrasiyi Geliştirme Ve Genişletme Savaşımını Sürdürecektir

İşçi sınıfı ekonomik ve sosyal kazanımlarını korumak ve geliştirmek için burjuvaziye karşı sürekli bir sınıf savaşımı vermek zorundadır. Bu savaşımında gösterilecek en ufak bir ihmâl ya da savaşımın engellenmesi hemen işçi sınıfına büyük kayıplara mal olur.

Türkiye'nin de dünyanın diğer ülkelerinin de deneyimleri bu gerçeği reddedilmez bir kesinlikle ortaya koymuş bulunmaktadır. Bundan ötürüdür ki, sınıf savaşımına daha fazla olanak veren demokratik hak ve özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi işçi sınıfımız için yaşamsal bir önem taşımaktadır. Bu bakımdan 1979'a 13 ilde sıkıyönetimle girmiş olmak olumsuz bir gelişmedir. İşçi sınıfımız sıkıyönetimin en kısa zamanda kaldırılmasını, demokrasi için savaşımın başta gelen bir ögesi olarak görür.

CHP ağırlıklı hükümetin işbaşında olduğu sürece faşist cinayet odaklarının üzerine kararlılıkla gidememesi, faşist saldırıların tüm emekçi halk üzerinde yoğunlaşmasına yol açmış, özellikle Kahraman Maraş katliamı faşizmin vahşetinin nerelere varabileceğinin somut bir göstergesi olmuştur. İşçi sınıfımız, faşizme karşı savaşımı, demokrasi savaşımının ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir ve bu doğrultudaki kavgasını azimle sürdürmek kararındadır.

Diğer taraftan, büyük ağırlıkla hükümette bulunan CHP, genel olarak demokrasinin ve özel olarak da işçi haklarının geliştirilmesi

konusunda -bir kısmı kendi programında da bulunan- önlemlerden hiçbirini almamıştır. İş Yasasının işçiler yararına tekrar gözden geçirilmesi, grev hakkına konulmuş olan kısıtlamaların kaldırılması, lokavttın yasaklanması, işçi-memur ayırımı sorununun çalışanlar yararına çözülmesi, referandumun kabulü, işsizlik sigortası kurulması ve kreş sorununun çözülmesi gibi konular bunların başlıcalarıdır. Ayrıca iş kazaları ve meslek hastalıkları konusunda, çok büyük bir gereksinim duyulan, ivedi ve etkin önlemler alınmamıştır. Bütün bunlar DİSK'in 1979'da da sürdüreceği sınıf savaşımının gündem maddeleridir.

Son olarak şunu önemle belirtmek gerekir ki, işçi sınıfının siyasal örgütlenmesinin yasaklandığı bir ülkede demokrasi çöce kalmış, toplumun gelişmesine basık bir tavan konulmuş demektir. Bu nedenle, Ceza Yasasında işçi sınıfının siyasal örgütlenmesini yasaklayan 141 ve 142. maddelerin kaldırılması, işçi sınıfımızın ve onun adına DİSK'in öteden beri temel bir talebi ve önümüzdeki savaşımın başta gelen gündem maddesidir.